

HUMPPILAN KUNNAN LAAJA HYVINVOINTIKERTOMUS JA HYVINVOINTISUUNNITELMA 2022-2025

ANETTE KUISMA | HYVINVOINTIKOORDINAATTORI

Sisällys

Johdanto.....	3
Talous ja elinvoima.....	4
Väestö ja huoltosuhde	5
Terveyden edistämisen aktiivisuus	6
Kuntalaisten hyvinvointiin vaikuttavat tekijät	7
Sairastavuusindeksi	7
Hyvinvoinnin indikaattorit	8
1. Hyvinvointikysely	8
2. Lapset ja nuoret	13
3. Perheet.....	18
4. Varhaiskasvatus.....	22
5. Iäkkäät.....	23
6. Liikunta.....	25
7. Kirjasto- ja kulttuuripalvelut	27
8. Mielensterveys ja päihde.....	29
9. Työttömyys.....	30
Hyvinvointisuunnitelma	32
1. Hyvinvointityö ja hyvinvointijohtaminen.....	32
2. Osallisuus, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus.....	34
3. Kuntalaisten terveellinen ja turvallinen arki	35
4. Ohjelmat ja suunnitelmat	37
Lähteet	38

Johdanto

Humppila on pieni kunta, joka sijaitsee Kanta-Hämeen maakunnassa. Kunnassa asuu 2 162 ihmistä, ja sen pinta-ala on 148,61 km², josta 0,65 km² on vesistöjä. Väestötiheys on 14,61 asukasta/km². Humppilan naapurikuntia ovat Forssa, Jokioinen, Ypäjä, Loimaa, Punkalaidun ja Urjala (www.humppila.fi).

Tämä on Humppilan kunnan hyvinvointikertomus vuosille 2022-2025. Kuntalaki (2015/410) velvoittaa kuntia edistämään kaiken ikäisten asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä. Tämä edistää kuntalaisten elämänlaatua, lisää työllisyyttä ja tuottavuutta, sekä hillitsee sosiaalisten ongelmien ja eriarvoisuuden kasvua. Terveystieteiden laki velvoittaa kuntia valmistelemaan vuosittain raportin, sekä kerran valtuustokaudessa laajemman hyvinvointikertomuksen.

Hyvinvointikertomus on eri hallinnonalojen asiantuntijoiden kanssa koottu tiivis raportti, joka toimii ensisijaisesti johtamisen välineenä, strategisen suunnittelutyön ja sen toimeenpanon perustana, sekä poliittisen päätöksenteon tukena.

Hyvinvointikertomus sisältää katsauksen kuntalaisten hyvinvoinnista ja siihen vaikuttavista tekijöistä, suunnitelman hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi, sekä arvioinnin toteutuneesta toiminnasta. Hyvinvointikertomusta koordinoi kunnan hyvinvointikoordinaattori.

Hyvinvointikertomus kerää jo olemassa olevan hyvinvointitiedon yhteen raporttiin. Se sisältää suunnitelman hyvinvoinnin edistämisen painopisteistä, tavoitteista, resursseista ja arviointimittareista. Hyvinvointikertomuksen toimeenpano koskee kaikkien hallinnonalojen henkilöitä, kuten johtajia ja asiantuntijoita, kuin myös käytännön työntekijöitäkin. (thl.fi).

Tämän hyvinvointikertomuksen on laatinut kunnan hyvinvointikoordinaattori ja hyvinvointisuunnitelmaa on laadittu yhdessä kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmän kanssa.

Hyvinvointikertomuksen laadintatyötä ohjaavat seuraavat asiakirjat:

- ✓ Humppilan kunnan strategia ja kunnan 2021 talousarvio sekä 2021-2023 taloussuunnitelma
- ✓ Forssan seudun hyvinvointikertomus 2019-2021
- ✓ Kuntalaisten hyvinvointikysely ja kouluterveyskysely 2021
- ✓ Finterveys tutkimus

Hyvinvointisuunnitelmatyön perusosat:

- **Hyvinvointikertomusosa** on laaja koonti kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tilasta valtuustokausittain koottuna (edellisen valtuustokauden tiedot)
- **Hyvinvointisuunnitelma** on kehittämistä ja suunnittelua vaativa poikkihallinnollinen suunnitelma, joka laaditaan yhdessä eri toimialojen kanssa
- **Hyvinvointiraportti** on vuosittain tehtävä koonti edellisen vuoden hyvinvointia ja terveyttä edistävien toimintojen toteutumisesta

Talous ja elinvoima

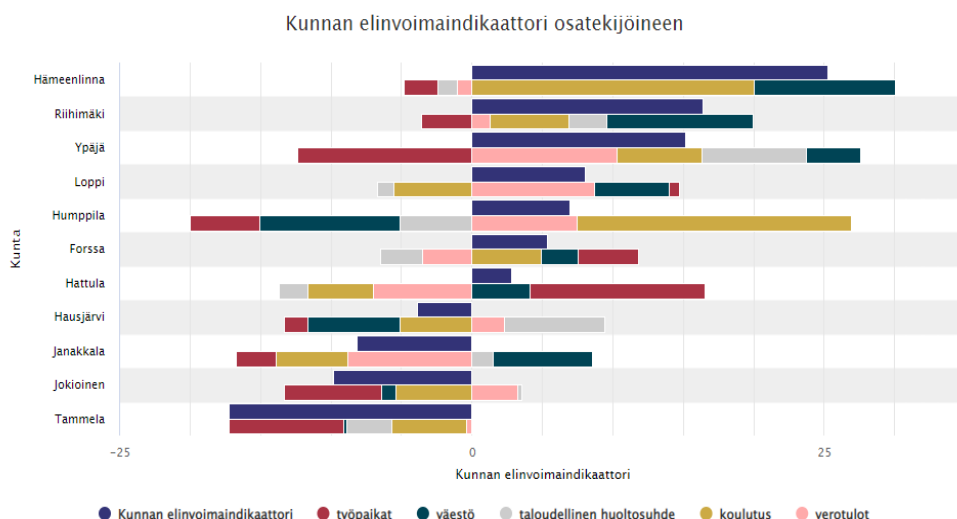
Kuntalain 110 § mukaan taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamisesta. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää niistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan. Humppilan kunnan taseen ylijäämä oli vuoden 2021 lopussa 412 442 euroa. Humppilan kunnan talousarvioesitys vuodelle 2023 on 67 090 ylijäämäinen.

Vuoden 2022 osalta on vaikea ennustaa taloustilanteen kehittymistä, mutta sosiaali- ja terveyspalveluista tuleva lisälasku voi viedä kunnan tuloksen alijäämäiseksi. Alijäämän suuruus riippuu verotulojen kehittymisestä. Humppilan kunnan uusi strategia 2023-2026 on ylin kunnan toimintaa ohjaava asiakirja ja se luo perustan kunnan johtamiselle ja kehittämiselle. Talousarvion 2023 toiminnan tavoitteet on johdettu strategiasta.

Hyvinvointialueuudistus helpottaa kunnan talouden ennustettavuutta, kun hankalasti ennakoitavat sote-menot poistuvat kunnan taloudesta. Sote-uudistuksen vuoksi kunnallisveroprosentteja alennetaan kaikissa kunnissa 12,64 prosenttiyksiköllä vuonna 2023. Humppilan kunnan vuoden 2023 tuloveroprosentti on 9,36 %. Kiinteistöveroprosentit säilyvät muuttumattomina vuoden 2022 tasolla.

Humppilan kunta tarjoaa monipuoliset ja laadukkaat palvelut, elinvoimaisen yritystoiminnan, sekä hyvän yksityisen palveluvarustuksen. Kunnan valtasuonina sykkivät valtatie 2, Helsinki - Pori ja valtatie 9, Turku -Tampere sekä Turku -Toijala rautatie. Palvelualojen merkitys on kasvanut viime vuosina nopeimmin. Valtatie 2:n yritysalueille on tullut uusia yrittäjiä ja yrityksiä. Uudistuminen jatkuu edelleen. Humppilan kunta on asukaslukuun suhteutettuna yksi Suomen yritysvaltaisimmista kunnista. Kunnassa panostetaan yritystoiminnan kehittämiseen niin uusien yrittäjien kuin jo olemassa olevien yrittäjienkin kanssa. (www.humppila.fi)

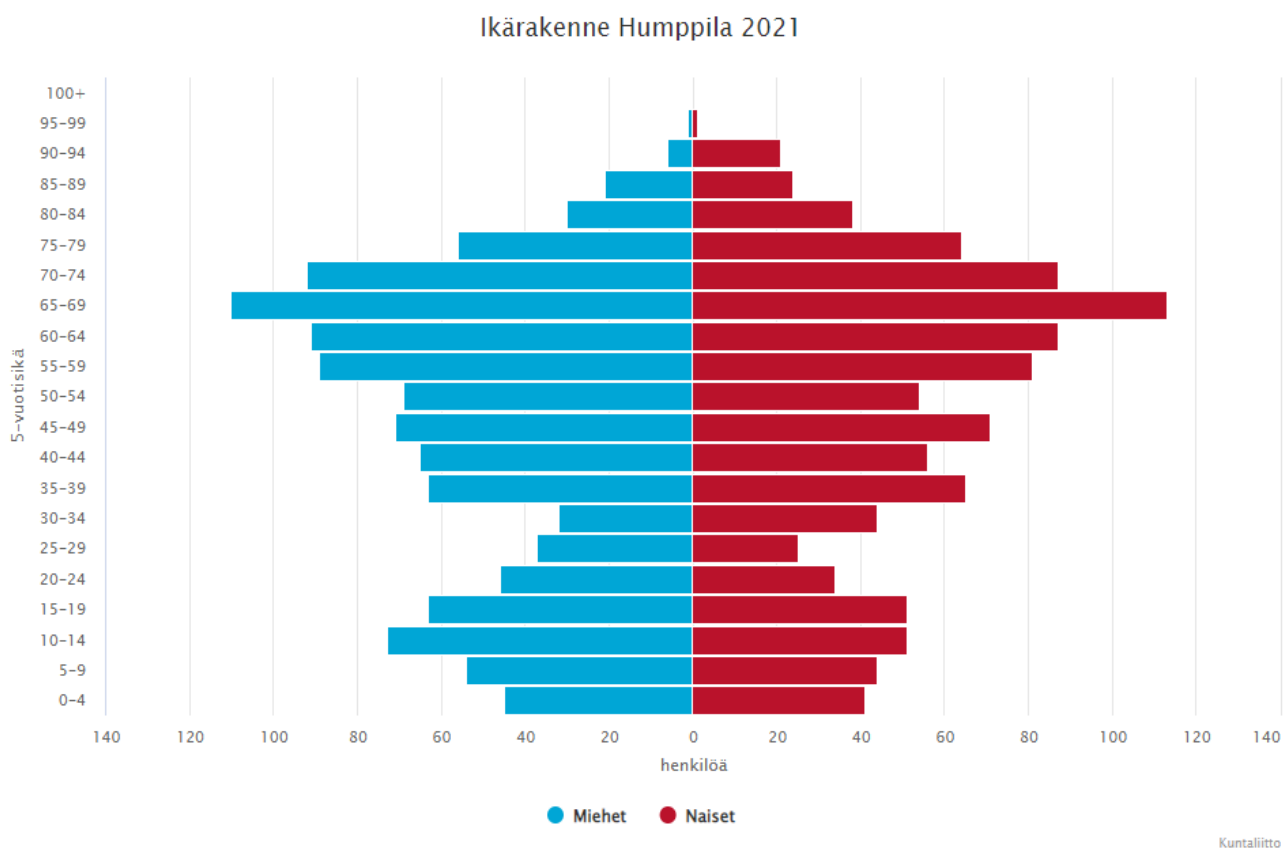
Elinvoimaindikaattori kertoo siitä mihin suuntaan kunta on menossa, se kuvaa kunnan elinvoiman muutosta kahden viimeisen tilastoista saatavan ajankohdan välisenä aikana. Muutosta kuvataan indikaattorilla, jonka keskiarvo = 0. Indikaattorista voi tarkastella yksittäisen kunnan elinvoimaa suhteessa muihin kuntiin, naapurikuntiin tai maakuntaan. Elinvoima on laskettu väestön-, koulutustason ja työpaikkojen muutoksesta. Positiivinen arvo kertoo hyvästä suunnasta, kun taas negatiivinen arvo huonommasta elinvoiman suunnasta.

Verotulot ja koulutus ovat Humppilassa olleet hyvään suuntaan menossa, kun taas työpaikat, väestömäärä, sekä taloudellinen huoltosuhde mennyt heikompaan suuntaan vuonna 2019.

Väestö ja huoltosuhde

Vuoden 2021 lopussa Humppilan väkiluku oli 2166. Väestöpyramidi havainnollistaa Humppilan koko väestön ikäjakauman vuonna 2021. Pyramidi kuvaa ikäluokkien välisiä suhteita ja sukupuolten välisiä määrällisiä eroja.

Väestöllinen huoltosuhde ilmaisee, kuinka monta alle 15- vuotiasta ja 65- vuotta täyttäneitä on sataa 15 – 64 vuotiasta työkäistä kohden. Humppilan huoltosuhde vuonna 2021, oli 81,4. Mitä isompi määrä kunnassa on lapsia ja eläkeläisiä, sitä korkeampi on huoltosuhteen arvo. Vuonna 2021 suurin määrä Humppilassa on ollut 65- 69 vuotiaat, kun taas pienin määrä ovat olleet nuoret aikuiset 25-29 vuotiaat.

Kuntien välinen nettomuutto oli vuonna 2021 koko Kanta-Hämeessä 0.3, kun se Humppilan osalta oli 2.3. Indikaattori ilmaisee kuntien välisen nettomuuton 1000 asukasta kohden. (Tilastokeskus.fi)

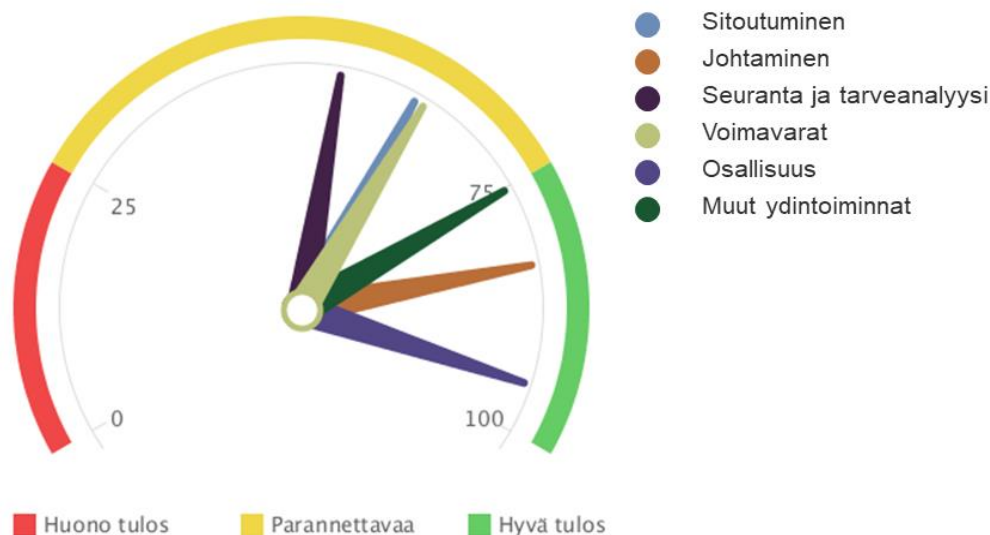
Terveyden edistämisen aktiivisuus

TEAvisari on verkkopalvelu, joka kuvaa kunnan toimintaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Tiedot kuvaavat terveydenedistämisen aktiivisuutta eli sitä, miten kunta on toiminut hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössään. Palvelu tukee kuntien, koulujen ja alueellisten toimijoiden työtä johtamisessa, suunnittelussa ja arvioinnissa.

TEAvisarissa arvioidaan eri sektoreita, kuten kuntajohtoa, perusopetusta, liikuntaa, sekä kulttuuria. Näitä sektoreita arvioidaan eri näkökulmien kautta, joita ovat sitoutuminen, johtaminen, seuranta ja tarveanalyysi, voimavarat, osallisuus ja muut ydintoiminnot (Teaviisari.fi).

Humpilan osalta kaikkia tietoja ei ole vielä tätä raporttia tehdessä annettu TEAvisariin.

Liikunta: Koko maa 2020

Kuva 1. TEAvisarin tulos liikunnan osa-alueelta suhteutettuna koko maahan.

”Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kerää kahden vuoden välein tietoja kunnan eri toimialojen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä. Tiedonkeruilla selvitetään kunnan tekemiä toimenpiteitä, resursseja ja poikkihallinnollisia toimintakäytäntöjä. TEAvisari tarjoaa tukea ja tietoa kunnille ja hyvinvointialueille kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveydenedistämistoiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Työkalun avulla voidaan hakea tietoja ja vertailla kunnan tai hyvinvointialueen tilannetta koko maahan kaikkiaan seitsemällä eri toimialalla.” (Teaviisari.fi)

Tarkoituksena on, että myös Humpilan kunnan tiedot viedään kokonaisuudessaan TEAvisariin. Tulevaisuudessa tämä osoittaa, että kunnassa tehdään vaikuttavaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä.

Kuntalaisten hyvinvointiin vaikuttavat tekijät

- Humppilaan on vuoden 2023 tammikuussa palkattu hyvinvointikoordinaattori.
- Koulutustasomittain näyttää, että Humppilassa keskimääräinen opiskeluaika peruskoulun jälkeen on noin 3 vuotta, kun se koko Kanta- Hämeen alueella on hieman yli 3,5 vuotta.
- Humppilan työttömyysprosentti oli 11.4% vuonna 2022, kun se koko Kanta-Hämeen alueella oli 10.4%.
- Sairastavuusindeksi vuosina 2017-2019 oli Humppilassa 93,7.
- Luonto ja ulkoilu ovat tärkeitä Humppilalaisille. Täällä on hyvät ulkoilumahdollisuudet, frispegolf-rata, ulkokuntoiluvälineet, sekä Koivistonlammin uima-alue hyppytorneineen aivan keskustassa.
- Lisäksi upea yleisurheilu- ja pesäpallokenttä. Urheiluseuroina toimii Humppilan Veikot ja YRI.
- Humppilassa on vilkas kulttuuri, sekä yhdistystoiminta.
- Kunnassa toimii myös oma kulttuurikoordinaattori.
- Kesäkuussa 2023 Humppilassa järjestettiin lapsille ja perheille iso Pikku Kakkosen konsertti, jossa osallistujamäärä oli valtava.
- Kulttuuriin on panostettu ja tänäkin vuonna järjestetään Humppilan Venetsialaiset, iso musiikkifestivaali jo toisen kerran peräkkäin.

Sairastavuusindeksi

Sairastavuusindeksi vuonna 2019 oli Humppilassa 93.7, kun se koko Kanta-Hämeessä oli 95.7. Sairastavuusindeksi kertoo kuntien ja alueiden väestön sairastavuudesta suhteessa koko maan tasoon. Indeksissä on otettu huomioon kuusi eri sairausryhmää ja neljä eri painotusnäkökulmaa, joista sairauksien merkitystä arvioidaan.

Indeksin sisältämät sairausryhmät ovat syöpä, sepelvaltimotauti, aivoverisuonisairaudet, tuki- ja liikuntaelinsairaudet, mielenterveyden ongelmat ja tapaturmat. Kunkin sairausryhmän yleisyyttä painotetaan sen perusteella, mikä on ko. sairausryhmän merkitys väestön kuolleisuuden, työkyvyttömyyden, elämänlaadun ja terveydenhuollon kustannusten kannalta.

			2019
Aivoverisuonitauti-indeksi, ikävakioitu (-2019) info ind. 249	Kanta-Häme	yhteensä	99,0
	Humppila		89,7
Mielenterveysindeksi, ikävakioitu (-2019) info ind. 253	Kanta-Häme		96,3
	Humppila		77,8
Sepelvaltimotauti-indeksi, ikävakioitu (-2019) info ind. 247	Kanta-Häme		79,9
	Humppila		81,8
Syöpäindeksi, ikävakioitu (-2019) info ind. 245	Kanta-Häme		100,0
	Humppila		88,5
THL:n sairastavuusindeksi, ikävakioitu (-2019) info ind. 243	Kanta-Häme		95,7
	Humppila		93,7
Tapaturmaindeksi, ikävakioitu (-2019) info ind. 255	Kanta-Häme		106,7
	Humppila		106,9
Tuki- ja liikuntaelinsairausindeksi, ikävakioitu (-2019) info ind. 251	Kanta-Häme		95,2
	Humppila		120,0

”Alueen indeksi on sairausryhmittäisten osaindeksien painotettu summa. Indeksien arvo on sitä suurempi, mitä yleisempää sairastavuus alueella on. Indeksien arvo on aikasarjan viimeisenä vuotena koko maassa 100. Aikasarjoja tarkasteltaessa on huomioitava, että myös aiempien tarkasteluvuosien indeksien arvot muuttuvat uuden päivityksen myötä. (id:244).” (<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/metadata/indicators/243>).

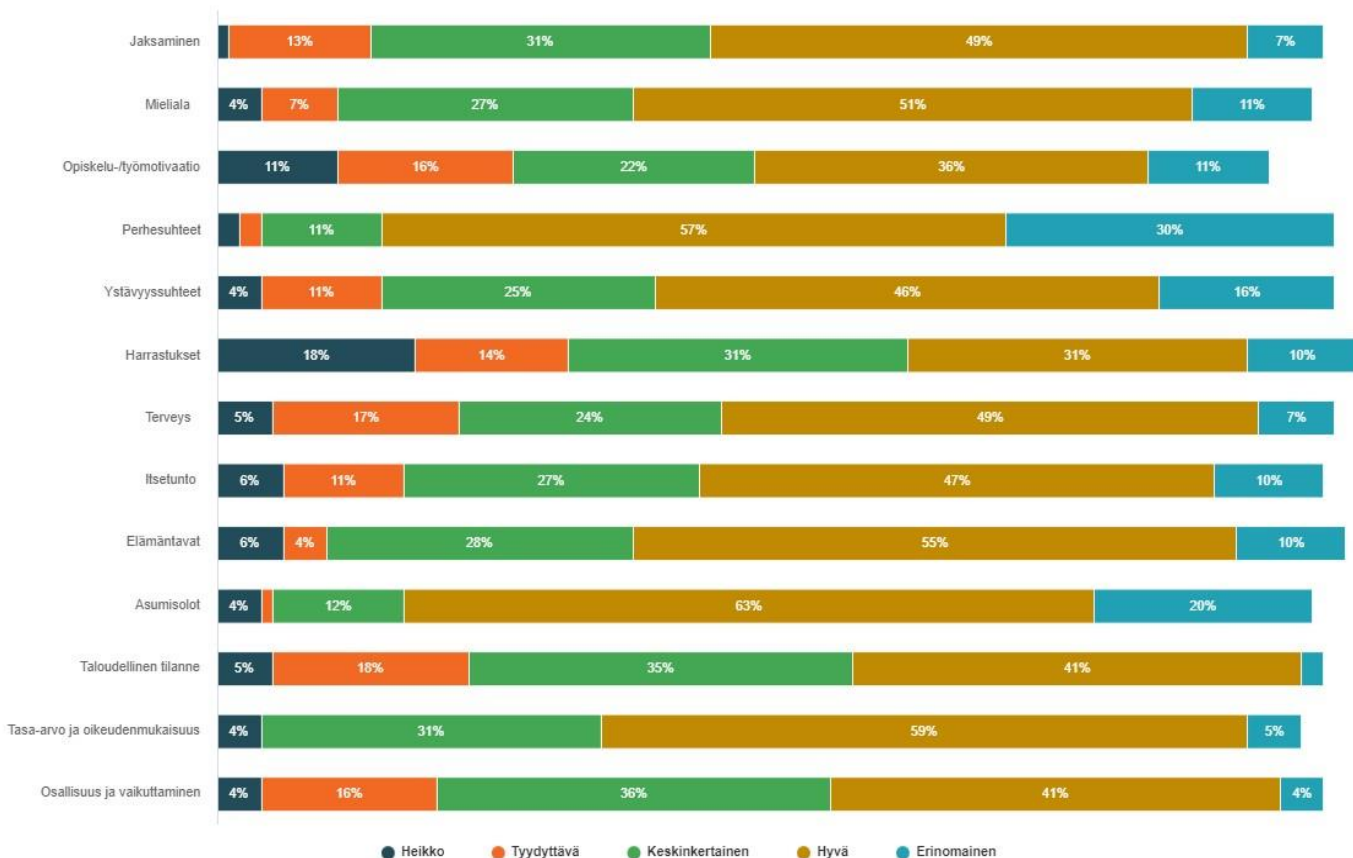
Hyvinvoinnin indikaattorit

1. HYVINVOINTIKYSELY

Kunnan hyvinvointikysely toteutettiin webropol kysely- ja raportointi sovelluksella 8/2022-3/2023. Kyselyyn oli sähköinen linkki kunnan nettisivuilla, sekä sosiaalisessa mediassa. Kyselyyn tuli 83 vastausta. Vastaajista 24% oli yli 66 vuotta täyttäneitä ja toiseksi suurin osuus olivat alle 18 vuotiaat. Kaikkiaan vastausprosentti oli 21%. Vastaajista 70% oli naisia ja 24% miehiä. Vastaajista 47% olivat työssäkäyviä ja 29% eläkkeellä. Opiskelijoita oli 17%.

Kyselyssä selvitettiin kuntalaisten hyvinvoinnin, elämänlaadun, ravinnon ja liikunnan osa-alueilta. Seuraavassa on esitetty kysymysten tuloksia kirjallisesti ja kaavioina.

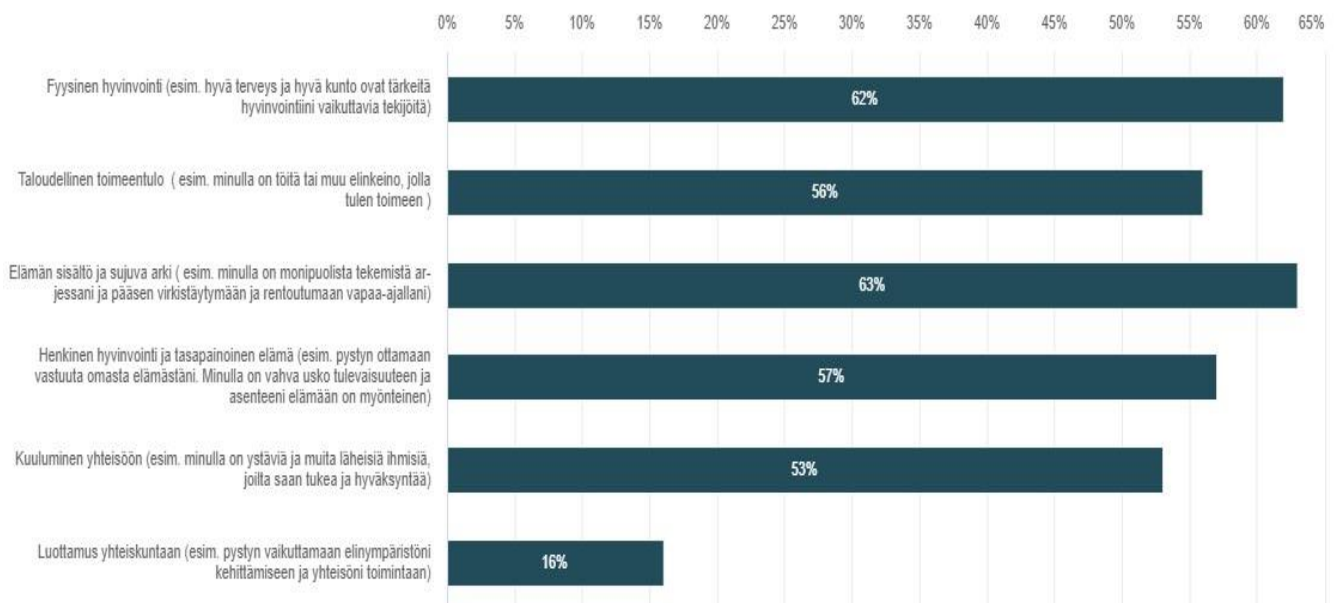
Arvioi omaa hyvinvointiasia seuraavilla elämäsi osa-alueilla:

Kysymykseen, ottaen kaikki asiat huomioon, kuinka onnellinen sanoisit olevasi? (1 = hyvin onneton – 10 = hyvin onnellinen) Vastaajien keskiarvo oli 7.6.

Vastaajien hyvinvointiin vaikuttavat eniten elämän sisältö ja sujuva arki 63% ja toiseksi tärkeimmäksi koettiin fyysinen hyvinvointi ja terveys 62%. Heikoimmat pisteet tuli luottamuksesta yhteiskuntaan, jonka arvo oli 16%.

Millaisista asioista hyvinvointisi koostuu juuri nyt?

Kysyttäessä koetko olevasi yksinäinen, vastukset jakaantuivat seuraavasti. Vastaajista 58% ei koe yksinäisyyttä ja toisinaan koki yksinäisyyttä 30% vastaajista. Kyllä vastauksia oli 8%.

Kysyttäessä, kuinka terveelliseksi arvioisit ruokavaliosi välillä 1-5. Vastausten keskiarvo oli 3.7.

Kohderyhmästä lihaskuntoa ja liikehallintaa harrastavat 55%. Vastaajista 30% ei harrasta lihaskuntoa ja liikehallintaa. Reipasta liikuntaa vähintään 2h 30min viikossa harrastaa 56% vastaajista. Kohderyhmästä 36% ei harrasta reipasta liikuntaa ja 6% ei osannut sanoa. Vastaajista 28% harrastaa raskasta liikuntaa rasittavasti vähintään 1h 30min viikossa. Kun taas 59% vastaajista ei harrasta rasittavaa liikuntaa. Ei osaa sanoa vastauksia oli 13%. Kevyttä liikuskelua, kuten kotiaskareet, kauppareissut, portaiden käyttö, pihatyöt ym. toteuttaa jopa 87% vastaajista.

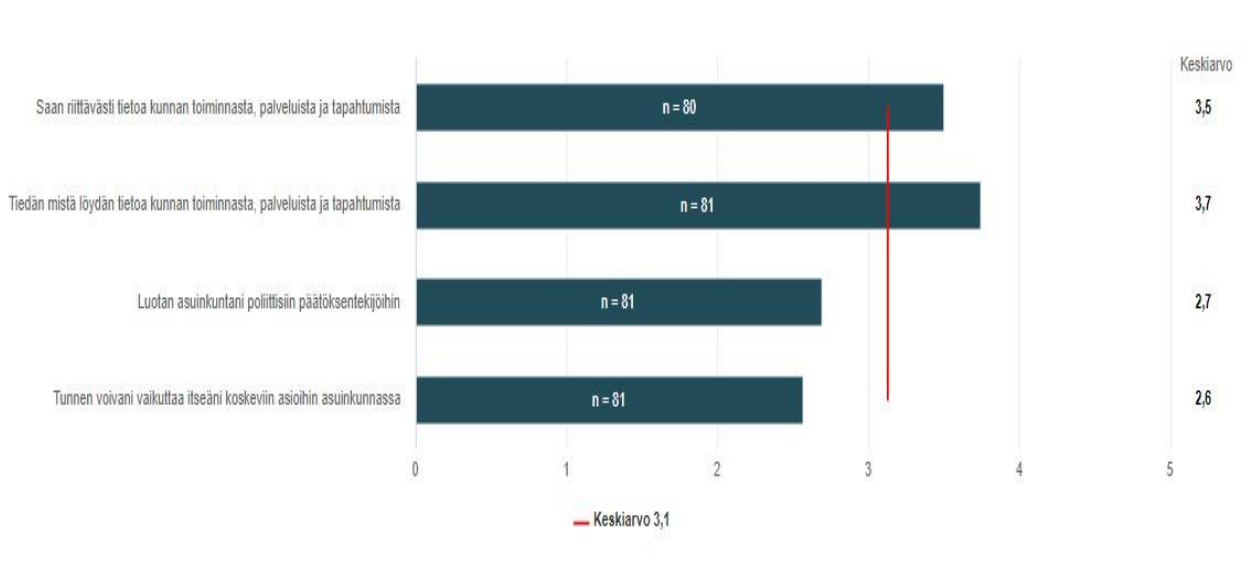
Vapaa-ajan vietosta kysyttäessä suurin osuus eli 60.2% vastaajista viettää aikaansa perheen kanssa. TV:tä katsoo 50.6%. Vähiten ääniä sai itsensä kehittäminen, eli opiskelen uusia asioita 7.2%. Vastaajista 49.4% ulkoilee tai liikkuu luonnossa.

	n	Prosentti
En tee mitään erityistä	21	25,3%
Vietän aikaani perheeni ja ystävien kanssa	50	60,2%
Käyn liikuntaryhmissä ja muissa ohjatuissa liikuntaharrastuksissa	16	19,3%
Ulkoilen ja liikun luonnossa (lenkkeily, vaellus, uiminen luonnonvesissä, hiihto ym.)	41	49,4%
Harrastan muuta liikuntaa itselleni sopivina aikoina (kuntosali, uimahalli jne.)	18	21,7%
Katson TV:tä	42	50,6%
Harrastan kulttuuria (musiikki, teatteri, taide jne.)	16	19,3%
Harrastan käsitöitä	20	24,1%
Käyttään kirjastonpalveluita	17	20,5%
Opiskelen uusia asioita (täydennyskoulutus, kansalaisopintotoiminta, kieliopinnot jne.)	6	7,2%
Osallistun järjestö- ja muuhun vapaaehtoistoimintaan	14	16,9%
Muu, mikä?	5	6,0%

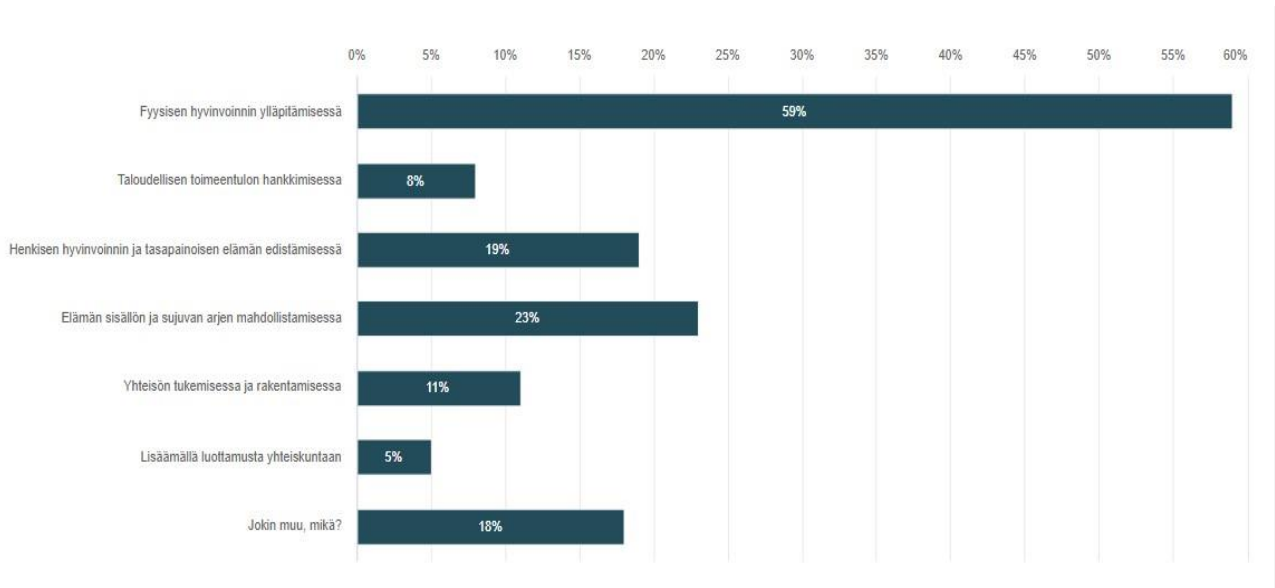
Asuinympäristössä tärkeimpiä asioita ovat turvallisuus, luonnon läheisyys, oma piha, lapsiystävällisyys, kävely- ja pyöräilyreitit, sekä harrastusmahdollisuudet.

Mitä mieltä kuntalaiset ovat kunnan toiminnasta. Kysymyksiä oli kaikkiaan viisi, jotka koskivat kunnan palveluita sekä vaikuttamista.

Mitä mieltä olet?

Millä keinoin kunta tukee parhaiten kuntalaisia hyvinvoinnin edistämässä?

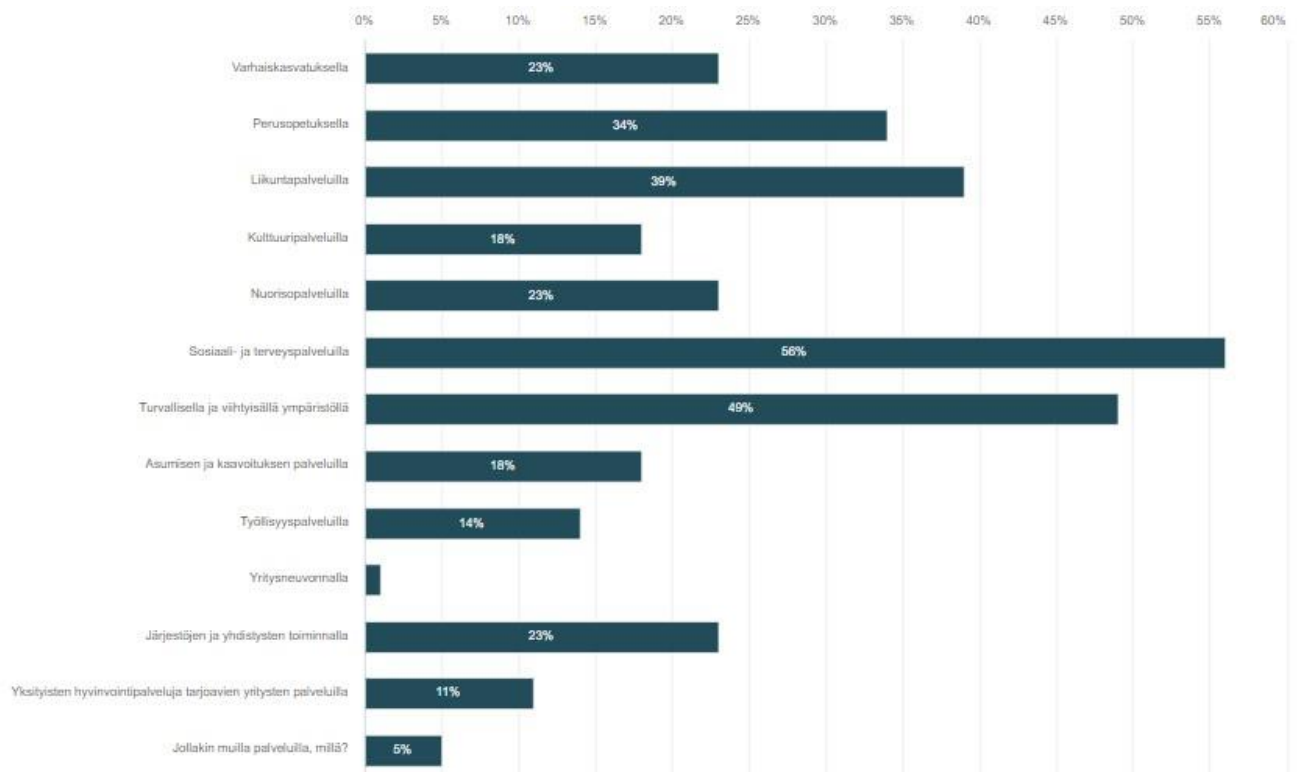
Vastaajista 59% on sitä mieltä, että tällä hetkellä fyysisen kunnan ylläpitäminen on toimintaa, jossa kunta tukee parhaiten. Toiseksi elämän sisällön ja sujuvan arjen mahdollistamisessa 23%, ja vähiten lisäämällä luottamusta yhteiskuntaan, 5%.

Tulevaisuudessa toivoisin, että kunta tukisi kuntalaisia hyvinvoinnin edistämässä?

	n	Prosentti
Fyysisen hyvinvoinnin ylläpitämisessä	41	51,2%
Taloudellisen toimeentulon hankkimisessa	30	37,5%
Henkisen hyvinvoinnin ja tasapainoisen elämän edistämässä	41	51,2%
Elämän sisällön ja sujuvan arjen mahdollistamisessa	49	61,3%
Yhteisön tukemisessa ja rakentamisessa	26	32,5%
Lisäämällä luottamusta yhteiskuntaan	27	33,8%
Jokin, muu mikä?	4	5,0%

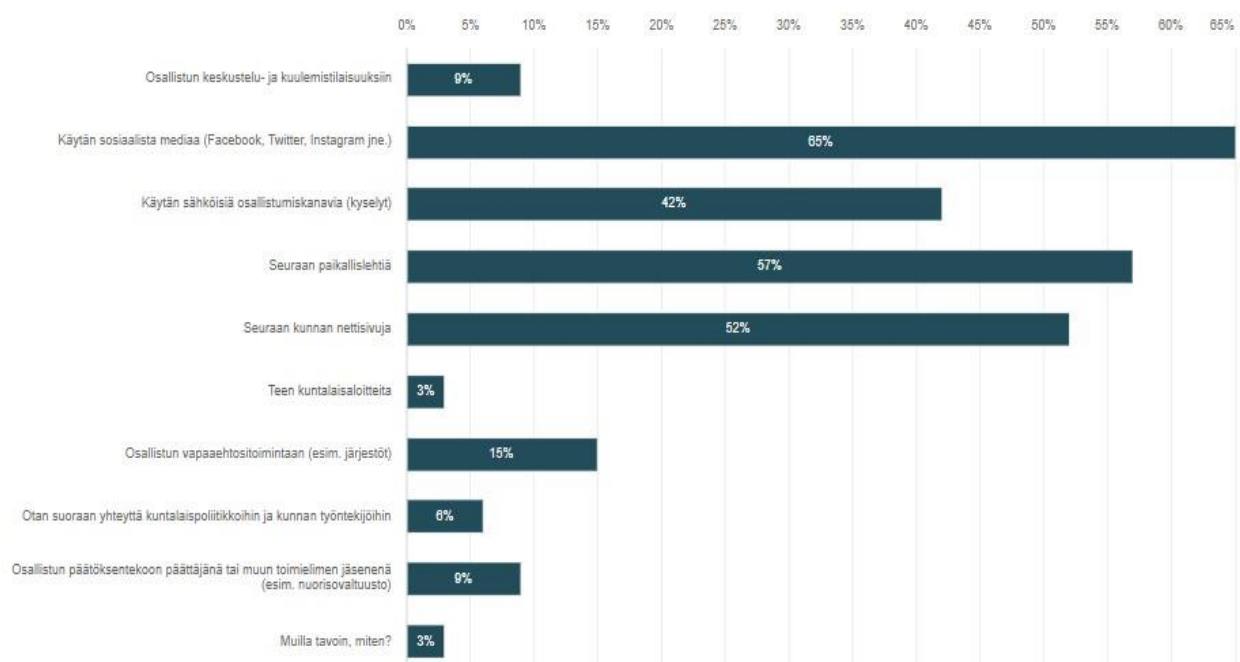
Elämän sisällön ja sujuvan arjen tukeminen ovat tärkeimpiä toiveita vastaajien hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä. Toiseksi tärkeimpänä koetaan fyysisen hyvinvoinnin ylläpitäminen, sekä henkisen hyvinvoinnin ja tasapainoisen elämän edistäminen. Vapaassa kirjallisessa vastauksessa toiveita oli myös vanhusten palveluasuminen, terveyspalveluiden säilyminen kunnassa ja liikenteen turvallisuus.

Suurin vaikutus kunnassa löytyvillä palvelulla omaan ja perheeni hyvinvointiin?

Sosiaali- ja terveystalvvelut, turvallinen ja viihtyisä ympäristö, sekä liikuntapalvelut ovat tärkeimpiä palveluja, joita vastaajat arvostavat Humppilassa.

Mieluisimmat osallistumis- ja vaikuttamiskanavat vastaajien mielestä ovat:

Vastaajista 65% käyttää sosiaalista mediaa osallistumis- ja vaikuttamiskanavana, kun taas 57% lukee ja etsii tiedon paikallislehdessä. Kolmanneksi suurin vaikutuskanava oli kunnan omat nettisivut, ollen 52%.

2. LAPSET JA NUORET

Tilastoraportti kuvaa alueittain koko maan lasten- ja nuorten hyvinvointia ja terveyttä, opiskelua, osallisuutta, koulunkäyntiä, sekä avun saamista. Tilasto on koottu koko Suomessa järjestettävästä kouluterveyskyselyn tuloksista. Päälöydöksenä raportti kertoo ison osan lapsista olevan tyytyväisiä elämäänsä koko maassa. Yksinäisyyden tunne on kuitenkin yleistynyt vuonna 2021. Huomioitavaa on, että kyselyn toteutuksen aikana maassa vallitsi poikkeustilanne, covid pandemian johdosta.

Nuorista tytöistä noin kolmannes ja pojista noin 8% kaikilta kouluasteilta kertoi kohtalaisesta tai vaikeasta ahdistuneisuudesta koko maassa. Tulokset ahdistuneisuudesta 8. ja 9. luokkalaisilla tytöillä ja pojilla Humppilassa oli 14.6% yhteensä.

Koko maassa 32-40% tytöistä koki terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi ja pojista noin 17-19%. Kokonaistulos koko maassa 8. ja 9. luokan oppilaista oli 25.7%, kun se Humppilassa oli 21.3%.

Yksinäisyys lisääntyi vuonna 2021, jolloin tytöistä 22%-26% koki yksinäisyyttä ja pojista noin 10%. Humppilassa 8. ja 9. luokan oppilaista yksinäisyyttä koki 10.4% vuonna 2017. Humppilasta ei ole saatavilla tietoja yksinäisyydestä vuodelta 2021.

Nuorten kokemus koulukiusatuksi tulemisesta viikoittain väheni toiselle asteelle siirryttäessä ollen vain 1-3%. Perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilaista kahdeksan prosenttia koki kiusaamista viikoittain. Perusopetuksen yläluokilla kuusi prosenttia kertoi tulevansa kiusatuksi viikoittain. Humppilassa vastaavat tiedot perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilailla oli 15% ja yläkoululaisista 12.5% koki kiusaamista viikoittain.

Humppilassa on tapahtunut myönteisiä tuloksia mm. seuraavilla alueilla: 4. ja 5. luokan oppilaista 55.3% kokee olevansa tärkeä osa kouluyhteisöä. 8. ja 9. luokan oppilaista 26% on huomannut yleensä olevansa netissä, vaikka ei ole huvittanut, tulos on laskenut edellisestä kyselystä.

Humppilassa 8. ja 9. luokan oppilaista 85.7% harrastaa liikuntaa tai urheilee vähintään kuukausittain, tulos on kasvanut edellisen kyselyn tuloksista. Alakoululaisista 40% kokee, että opettajat ovat usein kiinnostuneita siitä mitä heille kuuluu. Alakoululaisista 77.5% pitää koulunkäynnistä.

Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista.

Alue	Sukupuoli	2021
Koko maa	yhteensä	34,4
Kanta-Hämeen hyvinvointialue		38,0
Keski-Suomen hyvinvointialue		29,5
Humppila		20,8
Hyvinkää		48,9

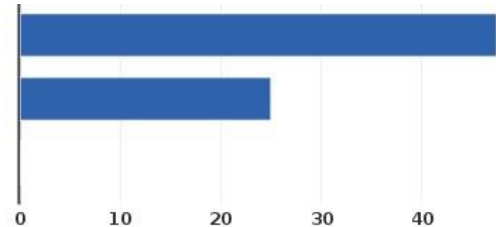
Indikaattori ilmaisee koululounaan vähintään yhtenä päivänä viikossa syömättä jättävien 8. ja 9. luokkalaisten oppilaiden osuuden. Humppilassa tulos oli 20.8% oppilaista.

Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 4. ja 5. luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista ja lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista. Tuloksista näkee, että Humppilassa 8. ja 9. luokan oppilaiden liikkuminen päivittäin on selvästi vähäisempää kuin nuorempien oppilaiden.

Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-)

Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

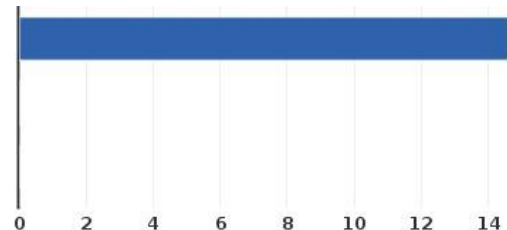
2021

Käyttää päivittäin jotakin tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % 8. ja 9. vuoden oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden oppilaista ja lukion 1. ja 2. vuoden oppilaista.

Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-)

Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

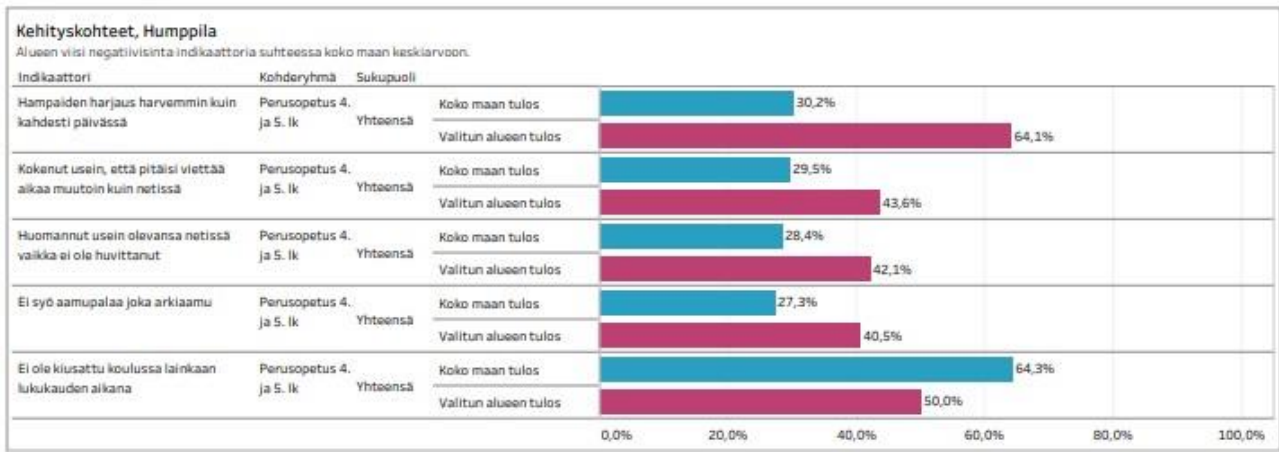
2021

Seuraavassa kuvataan Humppilan perusopetuksen 4. ja 5. luokkalaisten kouluterveyskyselyssä ilmaantuneita vahvuuksia, kehityskohteita ja muutoksia verrattuna koko maan tuloksiin.

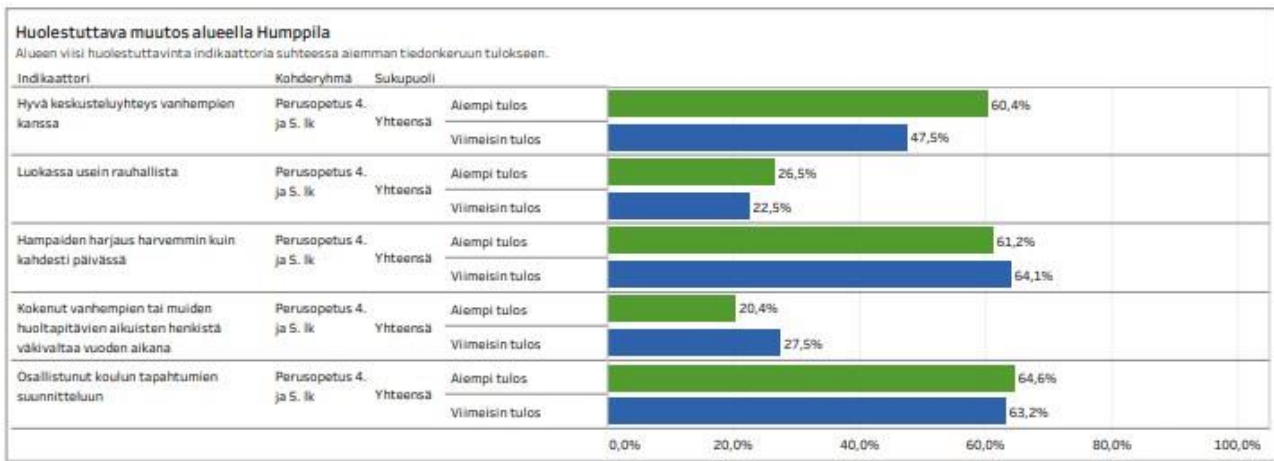
Vahvuudet

Vahvuudet, Humppila			
Alueen viisi positiivisinta indikaattoria suhteessa koko maan keskiarvoon.			
Indikaattori	Kohderyhmä	Sukupuoli	
Kokee olevansa tärkeä osa koulu yhteisöä	Perusopetus 4. ja 5. lk	Koko maan tulos	40,1%
		Valitun alueen tulos	55,3%
Koronaepidemia vähentänyt yhteydenpitoa isovanhempiin	Perusopetus 4. ja 5. lk	Koko maan tulos	51,3%
		Valitun alueen tulos	35,9%
Osallistunut välituntitoiminnan suunnitteluun	Perusopetus 4. ja 5. lk	Koko maan tulos	65,8%
		Valitun alueen tulos	76,9%
Miellalään liittyviä ongelmia kahden viime viikon aikana	Perusopetus 4. ja 5. lk	Koko maan tulos	22,2%
		Valitun alueen tulos	12,5%
Osallistunut koulun yhteisten sääntöjen suunnitteluun	Perusopetus 4. ja 5. lk	Koko maan tulos	66,0%
		Valitun alueen tulos	76,9%

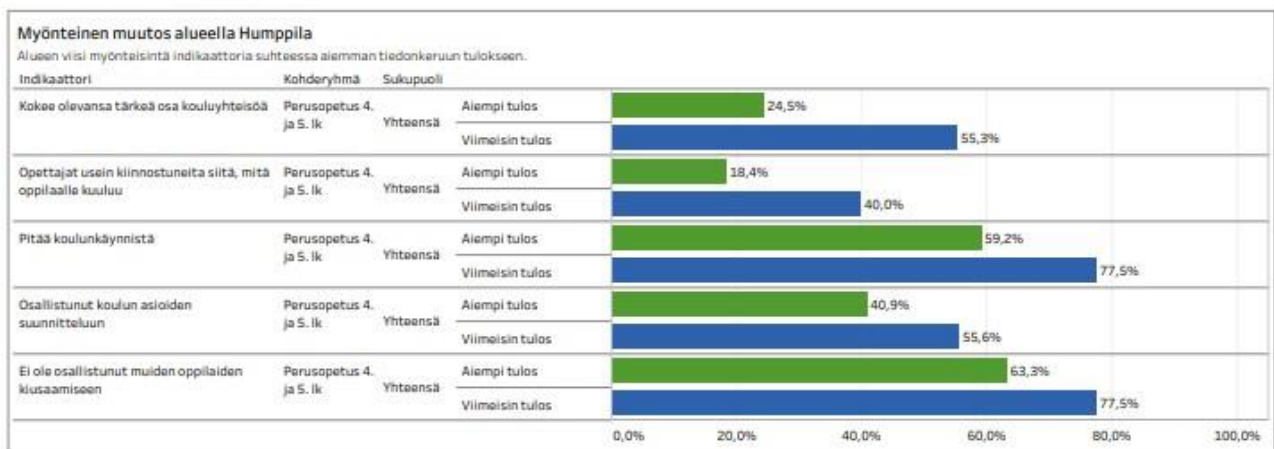
Kehityskohteet

Huolestuttava muutos

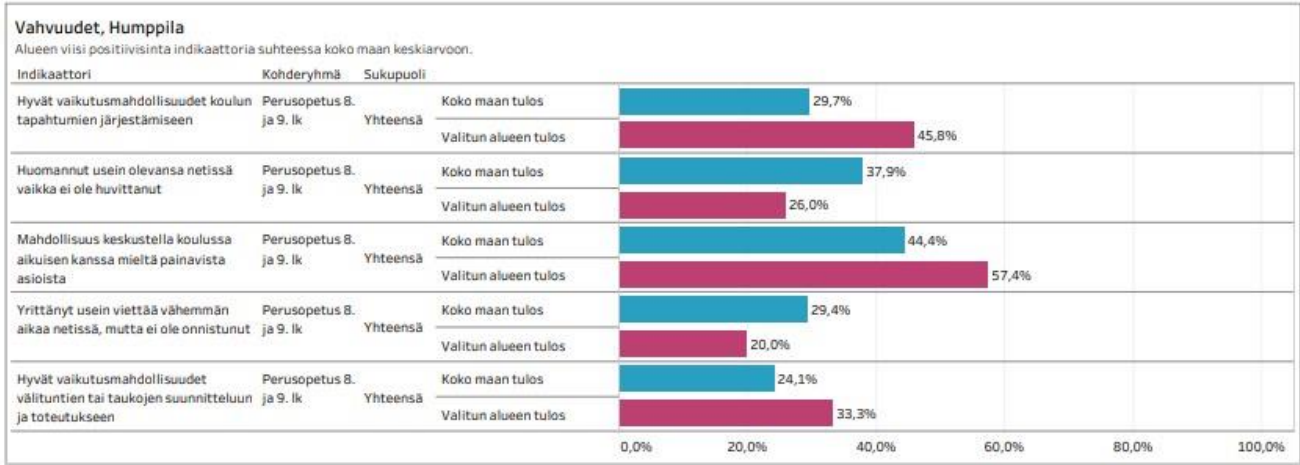

Myönteinen muutos

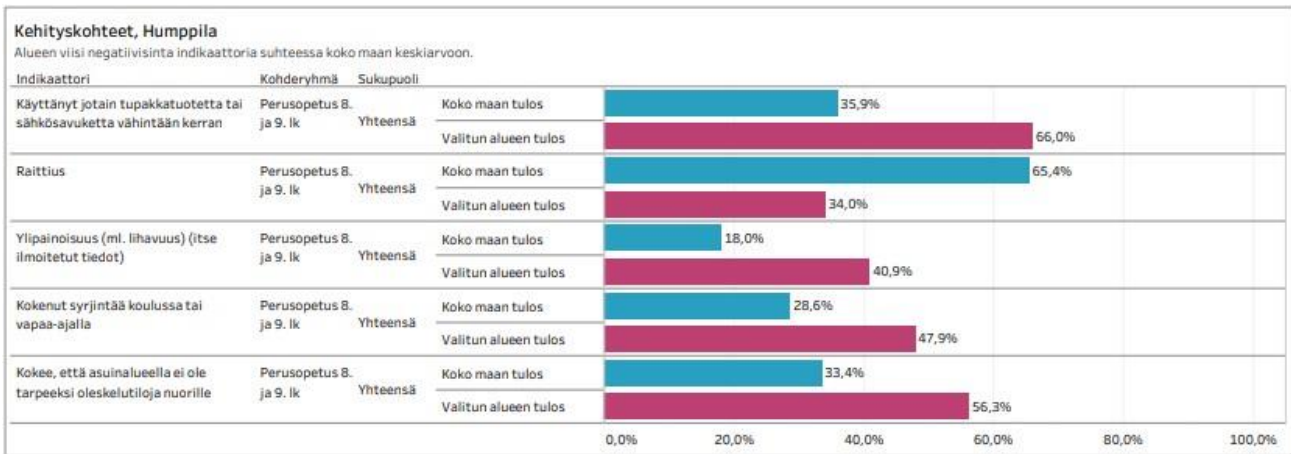

Seuraavassa kuvataan Humpilan perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisten kouluterveyskyselyssä ilmaantuneita vahvuuksia, kehityskohteita ja muutoksia verrattuna koko maan tuloksiin.

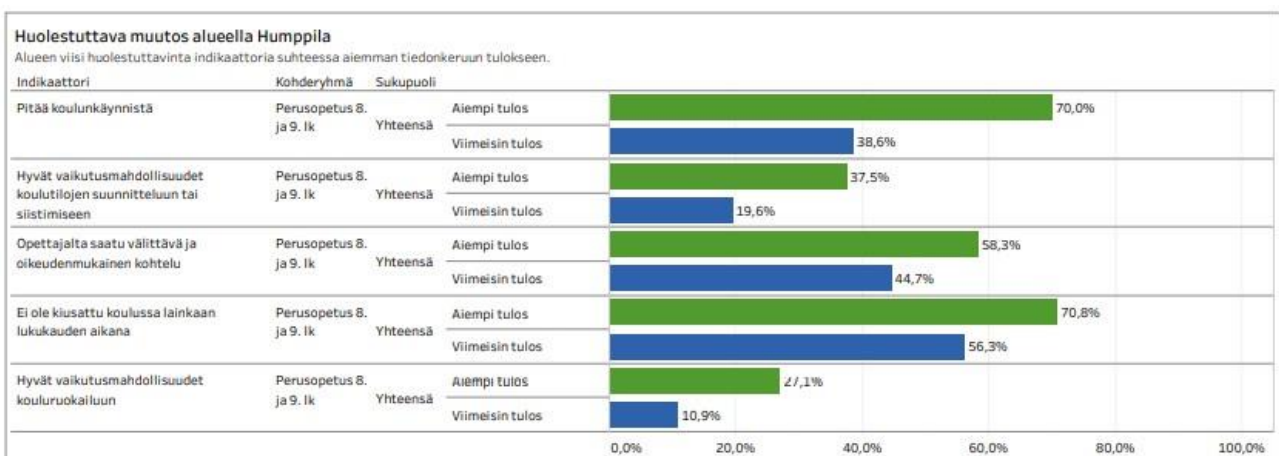
Vahvuudet

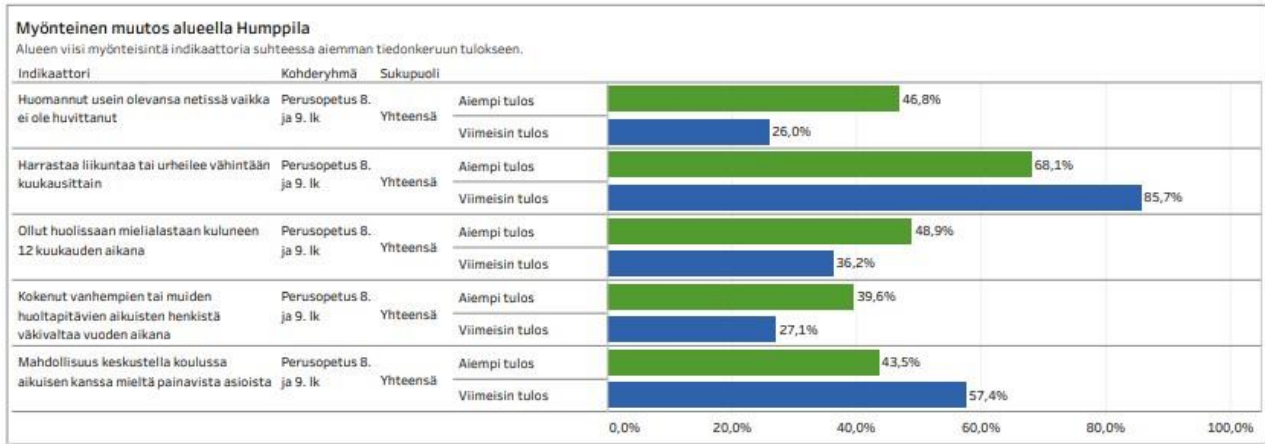
Kehityskohteet

Huolestuttava muutos

Myönteinen muutos

Kuvat. Lasten ja nuorten hyvinvointi ja terveys.

https://public.tableau.com/app/profile/eetu.ervasti/viz/LastenjanuortenterveysjahyvinvointiBETA/Navigointisivu_1#1

Perusopetuksessa suoritetaan MOVE- mittaukset osana liikuntakasvatusta kaikille 5. ja 8. luokkalaisille oppilaille. Testistö on fyysisen toimintakyvyn valtakunnallinen mittaus- ja palautejärjestelmä, jonka keskeisenä tarkoituksena on kannustaa omatoimiseen fyysisestä toimintakyvystä huolehtimiseen. Mittaustuloksia hyödynnetään esimerkiksi koulujen liikunnanopetuksessa, kouluterveydenhuollon järjestämissä terveystarkastuksissa sekä valtakunnallisten, alueellisten ja paikallisten hyvinvointi toimenpiteiden suunnittelussa, seurannassa ja arvioinnissa. (oph.fi/fi/move)

Alla kuvassa Humppilän tuloksia vuosilta 2020-2022.

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2020	2021	2022
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky info ind. 5477	Humppila	yhteensä	77,8	62,5	74,1
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky info ind. 5478			50,0	46,7	69,6

Kuva Sotkanet.fi

Yllä olevasta kuvasta käy ilmi, että Humppilassa reilusti yli puolella 5. ja 8. luokkalaisista oppilaista on heikko fyysinen toimintakyky. Tulos on hälyttävä ja ennustaa erilaisten elintapasairauksien puhkeamista aikuisiällä, sekä ennen aikaista eläköitymistä työelämästä.

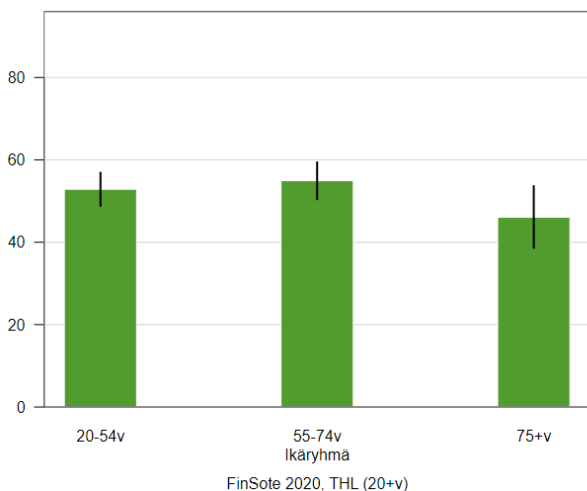
3. PERHEET

FinSote tutkimus on kansallinen terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus. Sen avulla seurataan väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä tapahtuneita muutoksia eri väestöryhmissä, sekä alueittain. Tutkimus tuottaa lisäksi erilaisia seuranta- ja arviointitietoa väestön palvelutarpeiden tyydyttymisestä, sekä väestön näkemyksistä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmästä, palveluiden saatavuudesta, laadusta ja käytöstä. Tulokset ovat kerätty edellisestä kyselyn tuloksista vuodelta 2020.

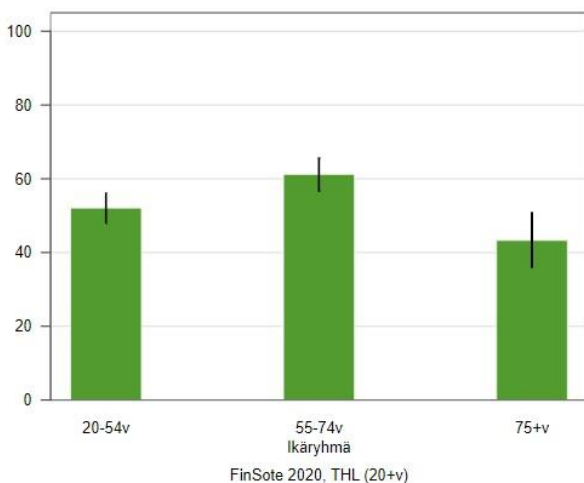
FinSote-tutkimuksen tiedonkeruu päättyi vuoteen 2020. Aineistoa hyödynnetään kuitenkin edelleen ja siitä tehdään syventäviä tutkimuksia. Vuodesta 2022 alkaen FinSote-tutkimusta vastaava kyselytutkimus toteutetaan osana laajempaa Terve Suomi – tutkimusta. (thl.fi)

Koettu hyvinvointi ja onnellisuus. Tulokset annetaan alueittain, joten seuraavat tulokset koskevat koko Kanta-Hämeen aluetta.

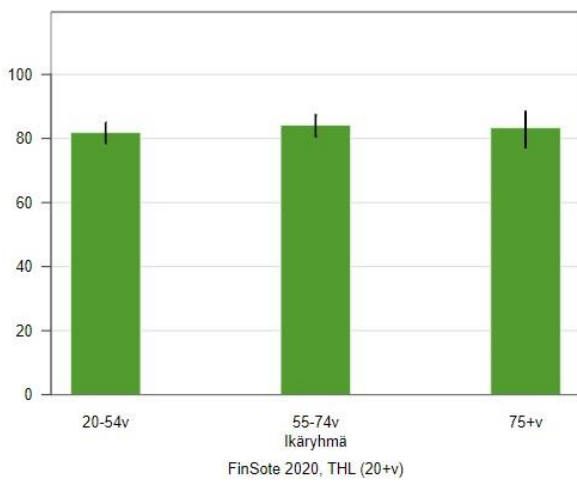
Kuinka onnelliseksi olet kokenut itsesi viimeisen neljän viikon aikana?

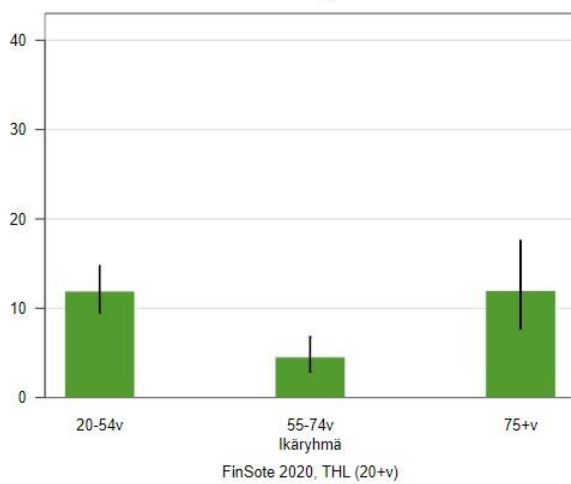
Kokee elämänlaatunsa keskimäärin hyväksi Kanta-Hämeen alueella.

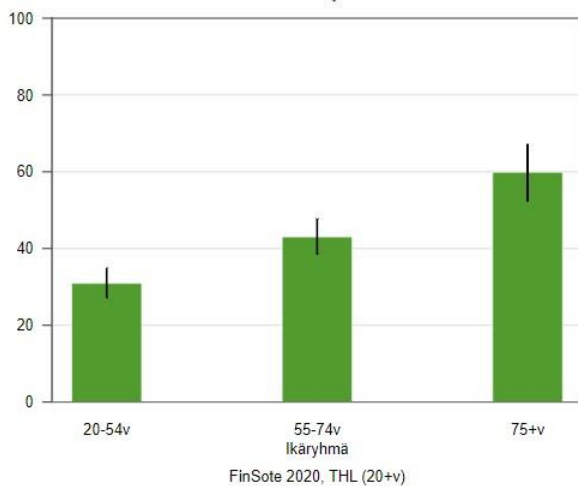
On tyytyväinen asuinalueensa olosuhteisiin Kanta-Hämeessä.

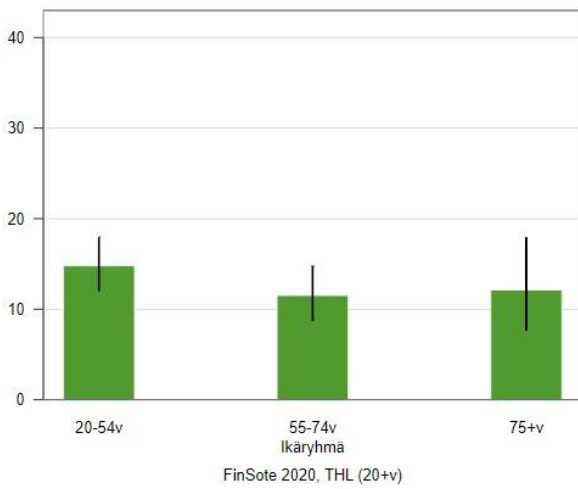
Kokee itsensä yksinäiseksi Kanta-Hämeen osuus.

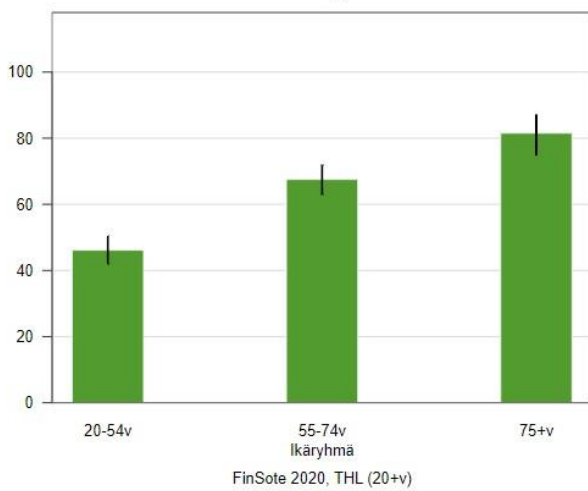
Keskitasoinen tai sitä huonompi koettu terveys Kanta-Hämeen alueella.

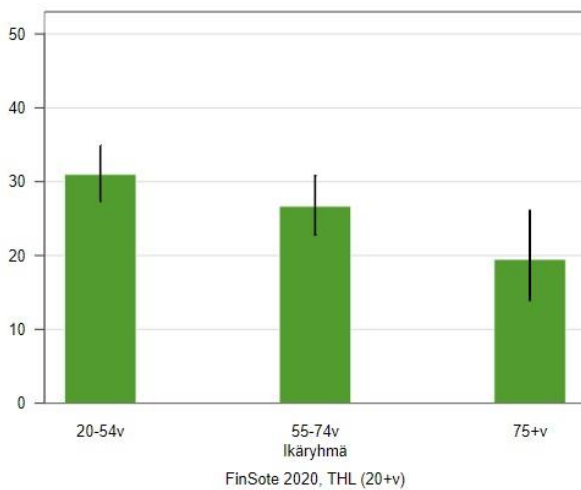
Psyykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus Kanta-Hämeessä.

Pitkäaikaissairaus tai terveysongelma Kanta-Hämeessä.

Lihavien osuus Kanta-Hämeessä. Kehon painoindeksi eli BMI $\geq 30\text{kg/m}^2$

FinLapset kyselytutkimus vuodelta 2020 kertoo perheiden hyvinvoinnista ja terveydestä. Seuraavassa muutamia tuloksia koko Kanta-Hämeen alueelta. Tulokset koskevat koko aluetta, koska pelkästään Humpvilan osalta tuloksia ei ole pienen otannan vuoksi voitu yksilöidä. Seuraavat neljä kuvaa esittävät vauvaperheiden tyytyväisyyttä.

Vanhempi erittäin tyytyväinen elämäänsä %.

	Synnyttänyt vanhempi	Toinen vanhempi
Onko vanhempi tyytyväinen elämäänsä: erittäin tyytyväinen, %	43,2	36,9
Onko vanhempi tyytyväinen elämäänsä: melko tyytyväinen, %	51,9	51,6
Onko vanhempi tyytyväinen elämäänsä: ei tyytyväinen eikä tyytymätön, %	2,9	8,9
Onko vanhempi tyytyväinen elämäänsä: melko tyytymätön, %	1,2	1,9
Onko vanhempi tyytyväinen elämäänsä: erittäin tyytymätön, %	0,8	0,6
Onko vanhempi tyytyväinen elämäänsä. Vastanneiden lkm.	243	157

Toinen vanhempi tuntee itsensä yksinäiseksi: ei koskaan %

	Toinen vanhempi
Toinen vanhempi tuntee itsensä yksinäiseksi: ei koskaan, %	51,3
Toinen vanhempi tuntee itsensä yksinäiseksi: hyvin harvoin, %	32,1
Toinen vanhempi tuntee itsensä yksinäiseksi: joskus, %	16,0
Toinen vanhempi tuntee itsensä yksinäiseksi: jatkuvasti, %	0,6
Toinen vanhempi tuntee itsensä yksinäiseksi,. Vastanneiden lkm.	156

Vanhempi kokee perheen arjen toimineen hyvin vauvan syntymän jälkeen, %

	Synnyttänyt vanhempi	Toinen vanhempi
Kuinka hyvin perheen arki on toiminut vauvan syntymän jälkeen: hyvin, %	48,0	51,6
Kuinka hyvin perheen arki on toiminut vauvan syntymän jälkeen: melko hyvin, %	44,7	43,9
Kuinka hyvin perheen arki on toiminut vauvan syntymän jälkeen: ei hyvin eikä huonosti, %	4,9	4,5
Kuinka hyvin perheen arki on toiminut vauvan syntymän jälkeen: melko huonosti, %	2,5	0,0
Kuinka hyvin perheen arki on toiminut vauvan syntymän jälkeen. Vastanneiden lkm.	244	157

Kertoiko vanhempi vauvan odotusaikana ammattilaiselle masennusoireilusta? %

	Synnyttänyt vanhempi	Toinen vanhempi
Kertoiko ammattilaiselle masennusoireilusta: kyllä, ei tarvinnut enempää apua, %	13,6	1,9
Kertoiko ammattilaiselle masennusoireilusta: kyllä, tarvitsi lisäapua tilanteeseensa, %	11,2	3,2
Kertoiko ammattilaiselle masennusoireilusta: ei, %	5,0	9,6
Kertoiko ammattilaiselle masennusoireilusta: ei ole ollut masennusoireilua, %	70,2	85,4
Kertoiko ammattilaiselle masennusoireilusta. Vastanneiden lkm.	242	157

Kuvat Sotkanet.fi

Tuloksista voidaan päätellä, että Kanta-Hämeessä asustaa melko onnellisia, asuinympäristöönsä tyytyväisiä, sekä elämänlaatunsa keskimäärin hyväksi kokevia ihmisiä. Jonkin verran on koettu psyykkistä kuormittuneisuutta, pitkäaikaissairautta tai muuta terveysongelmaa. Hälyttävää on kuitenkin 20- 54 vuotiaiden ihmisten ylipaino, joka tutkimusten mukaan johtaa usein erilaisiin elintapasairauksiin, kuten kakkostyyppin diabeteksen syntymiseen, sydän- ja verisuoniongelmiin, sekä tuki- ja liikuntaelinsairauksiin.

Perheet, joissa on pieniä lapsia, kokee pääsääntöisesti elämänlaatunsa hyväksi Kanta-Hämeen alueella. Humppilassa varhaiskasvatuksessa on vuonna 2020 ollut hoidossa lähes 60% 1-6 -vuotiaista lapsista.

4. VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan monenlaisia arjen taitoja ja tuetaan lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Humppilan varhaiskasvatuksen fyysisiä oppimisympäristöjä ovat varhaiskasvatuksen tilojen lisäksi mm. leikkipuistot, koulun liikuntasali, kuntoilualue Silvalan puisto, lähiluonto ja metsät, urheilukenttä, pesäpallokenttä, pururata, luistelukenttä, hiihtoladut, uimaranta, laavut, kirjasto,

kirkko ja muut kulttuuriympäristöt. Lyhyet etäisyydet mahdollistavat erilaisten tilojen monipuolisen käytön. Varhaiskasvatusryhmät ulkoilevat pääsääntöisesti joka säällä.

Leikki ja liikunta ovat keskeisiä työtapoja Humppilan varhaiskasvatuksessa. Henkilöstö on käynyt erilaisissa liikuntaan liittyvissä täydennyskoulutuksissa (mm. nassikkapaini). Toimintaa pyritään rytmittämään niin, että rauhallisempi työskentely ja liikkuminen vuorottelevat sopivassa suhteessa. Oppimisympäristöä muokataan liikkumista tukevaksi huomioiden turvallisuusnäkökulmat. Odottelu- ja siirtymätilanteita ja ulkoiluaikaa rikastetaan lisäämällä liikuntaa esimerkiksi ohjattujen liikuntaleikkien avulla. Yhteisten liikuntaleikkien tavoitteena on myös siirtää leikkiperinteitä uudelle sukupolvelle sekä vahvistaa osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksia. Lasten kanssa tutustutaan eri liikuntalajeihin ja toiminta on yleensäkin aktiivista ja liikkumiseen kannustavaa. Päiväkodilla on paljon monipuolista liikuntavälineistöä ja välineet ovat lasten saatavilla.

Varhaiskasvatuksen ruokailutilanteiden ilmapiiristä pyritään tekemään mahdollisimman kiireetön ja miellyttävä. Lapsia kannustetaan maistamaan eri makuja. Ruokailujen jälkeen lapsille jaetaan xylitol-pastillit.

Varhaiskasvatuksessa toimii varhaiskasvatuksen hyvinvointiryhmä, joka kokoontuu 2-4 kertaa toimintakauden aikana. Työryhmässä on mukana varhaiskasvatuksesta varhaiskasvatusjohtaja ja päiväkotiryhmien edustajia, lastenneuvolan terveydenhoitaja, neuvolapsykologi, sosiaalitoimen edustaja sekä tarvittaessa muita asiantuntijaedustajia (esim. puheterapeutti). Työryhmässä käsitellään lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä kysymyksiä.

Varhaiskasvatukseen 31.12. osallistuneet 1 - 6-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä, kunnan kustantamat palvelut.

Alue	Sukupuoli	2020
Humppila	yhteensä	59,6

Kuva Sotkanet.fi

5. IÄKKÄÄT

Humppilassa eläkeläisten osuus vuonna 2017 koko väestöstä oli 31.8%. Väestöennusteen mukaan kunnan väkiluku laskee selkeästi vuoteen 2035 mennessä. Suurin ikäluokka tulee olemaan 65 – 74 vuotiaat. Toiseksi suurin ikäluokka on 75 – 84 vuotiaat. Nuoria aikuisia eli 25 – 34 vuotiaita on väestöennusteen mukaan n. 119 vuonna 2035.

Väestöennuste 2021: Väestö 31.12. muuttujina Alue, Vuosi, Sukupuoli, Tiedot ja Ikä

	Yhteensä										
	Väestö 31.12. (ennuste 2021)										
	Yhteensä	0 - 14	15 - 24	25 - 34	35 - 44	45 - 54	55 - 64	65 - 74	75 - 84	85 - 94	95 -
Humppila											
2035	1 888	196	129	119	171	240	289	316	303	117	8

Kuva 3. Väestöennuste vuonna 2035. Stat.fi

Humppilassa eläkeläisillä on vilkasta yhdistystoimintaa. Eri yhdistykset järjestävät tapaamisia viikottain mm. erilaisen liikunnan, karaoken, vaihtelevien vierailijoiden ja matkojen järjestämiseksi. Vanhusneuvosto toimii myös aktiivisesti, sekä osallistuu tapahtumien järjestämiseen. Kunnalla on edustus myös hyvinvointialueen vanhusneuvostossa. Lisäksi yhdistykset osallistuvat aktiivisesti kunnan omiin tapahtumiin.

Humppilassa on iäkkäille paljon ohjattua liikuntaa. On kuntosaliryhmiä, sauvakävelyryhmää, tuolijumppaa, ulkojumppaa, vesijumppaa ym. Iäkkäät osallistuvat ryhmiin aktiivisesti. Vanhusneuvosto suunnittelee yhdistysten ja järjestöjen kanssa vuosittain vanhustenviikon ohjelman.

Haasteena Humppilassa ovat erityisesti kauempana keskustasta sijaitsevat kylät, josta ei ole säännöllistä kuljetusta palveluiden piiriin. Kaikki halukkaat eivät siis kykene osallistumaan kaikkiin tapahtumiin niin halutessaan ja ovat näin ollen syrjäytymisvaarassa.

75- vuotta täyttäneiden asuminen Humppilassa.

			2020	2021	2022
75 vuotta täyttäneiden yhden hengen asutokunnat, % vastaavan ikäisten asutokunnista info ind. 2451	Humppila	yhteensä	56,3	55,6	55,5
Täyttä kansaneläkettä saaneet 65 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä info ind. 313			1,2	1,2	1,2
Yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä asuntoväestöstä info ind. 237			46,3	44,3	

Omaishoidontuella kotona hoidettavat 75- vuotta täyttäneet vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä.

Alue	Sukupuoli	2020	2021	2022
Kanta-Hämeen hyvinvointialue	yhteensä	4,1	5,1	5,3
Humppila		3,1	5,3	5,9

Kotihoidon säännölliset käynnit Humppilassa.

			2020	2021	2022
Säännöllisen kotihoidon 65 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä info ind. 3314	Koko maa	yhteensä	8,6	8,4	8,1
	Humppila		7,2	7,8	6,4
	Hyrnsalmi		14,0	11,6	12,3
Säännöllisen kotihoidon piirissä olleet 75 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä info ind. 5513	Koko maa		16,3	15,7	14,8
	Humppila		12,4	15,3	11,5
	Hyrnsalmi		27,6	22,7	24,9

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65- vuotta täyttäneillä vuosina 2020-2022.

			2020	2021	2022
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä info ind. 3959	Koko maa	yhteensä	363,4	356,8	344,4
	Akaa		232,4	467,2	328,7
	Humppila		570,5	352,5	460,3
	Hyrnsalmi		413,7	173,7	384,8
	Hyvinkää		178,1	263,0	342,7

Kuvat Sotkanet.fi

6. LIIKUNTA

Humppilan kunnan liikuntapalvelut vastaavat kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Liikunta ja liikunnanohjaus kuuluu oleellisena osana tähän palvelukokonaisuuteen. Humppilan kunnan liikuntatoimi kuuluu elämänlaatulautakunnan alaisuuteen ja viranhaltijana ja esimiehenä toimii kunnan sivistys- ja hyvinvointijohtaja. Ohjatuista ryhmistä vastaa kunnassa yksi kokoaikainen liikunnanohjaaja ja muutama osa-aikainen ohjaaja. Tarjolla on erilaisia ryhmiä eri kohderyhmälle. Kunnan oma Liikuntasuunnitelma on valmisteilla ja julkaistaan myöhemmin.

Liikuntalaki (Liikuntalaki 390/2015) määrittää kunnan vastuun liikuntapalveluiden ja -olosuhteiden ylläpitämiseen ja kehittämiseen.

Liikuntalain tavoitteena on edistää:

- 1) eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikkua ja harrastaa liikuntaa;
- 2) väestön hyvinvointia ja terveyttä
- 3) fyysisen toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista
- 4) lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä
- 5) liikunnan kansalaistoimintaa mukaan lukien seuratoiminta
- 6) huippu-urheilua

7) liikunnan ja huippu-urheilun rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita

8) eriarvoisuuden vähentämistä liikunnassa. (L731/1999, L410/2015, L 390/2015)

Humppilan kunnan liikuntapalveluiden tavoitteena on kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen niin, että vähintäänkin nykyinen taso ryhmien määrässä toteutuu, osallistujamäärät kasvavat, otetaan käyttöön liikuntastrategia ja tuotetaan liikuntasuunnitelma, jonka pohjalta liikuntapalveluita toteutetaan.

Huomioidaan kestävä kehitys ja taloudellinen näkökulma niin, että järjestetään palvelut kustannustehokkaasti, hyödynnetään mahdollista hankerahoitusta ja toimitaan aktiivisesti yhteistyössä kunnan eri toimijoiden kanssa.

Lisätään osallisuutta ja yhteisöllisyyttä niin, että kartoitetaan kuntalaisten mielipiteitä liikuntakyselyllä, jolloin vastaukset vaikuttavat suunnitteluun. Tehdään yhteistyötä alueen järjestöjen ja yritysten kanssa. Säännölliset tapaamiset kolmannen sektorin kanssa.

Lisäksi tavoitteena on lisätä koulujen pitkille välitunneille liikunnan ohjausta, sekä toteuttaa kouluikäisille lapsille ohjattuja ryhmiä. Liikunta- ja elintapaneuvonta ovat erittäin tärkeä osa kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Tulevaisuudessa pyrimme kehittämään liikuntaneuvontaa osana vaikuttavia liikuntapalveluja.

Liikuntaneuvonta on tärkeä osa kunnan liikuntapalveluja. Erilaiset elintapasairaudet lisääntyvät ja liikkumattomuus on jo kehittynyt ongelmaksi meillä. Tutkimustulosten mukaan myös lapsien fyysinen kunto on mennyt alaspäin, johtuen osaksi nopeasta digitaalisuuden lisääntymisestä.

Tällä hetkellä Humppilan kunnassa saa liikuntaneuvontaa kerran viikossa, mutta sen käyttö on vähäistä. Liikuntaneuvontaa antaa kunnan vakituinen liikunnanohjaaja. Tarkoituksena on kuitenkin laajentaa liikuntaneuvontaa ja kehittää ns. parempaa liikunnan palveluketjua hyvinvointialueen kanssa yhteistyössä. Erilaisia digitaalisia alustoja on jo käytössä Oma Hämeen nettisivuilla, joita kuntalaiset voivat itsenäisesti käyttää.

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
<ul style="list-style-type: none">• Hyvät ympärivuotiset liikunta mahdollisuudet• Liikunnan merkitystä hyvinvoinnin edistämässä tiedostetaan yhä enemmän.• Ihmiset suhtautuvat myönteisesti liikuntaa• Motivoituneet ja ammattitaitoiset työntekijät• Edulliset ja maksuttomat liikuntatunnit	<ul style="list-style-type: none">• Taloudelliset resurssit ja henkilöresurssit• Liikuntatoimella ei ole omaa liikuntatilaa/sisäliikuntatilojen puut

7. KIRJASTO- JA KULTTUURIPALVELUT

Humppilassa on oma kulttuurikoordinaattori, joka järjestää monipuolisesti erilaisia kulttuuritapahtumia, sekä toimii aktiivisesti yhdessä kolmannen sektorin kanssa toteuttaakseen erilaisia tapahtumia kaiken ikäisille kuntalaisille. Lisäksi Humppilassa toimii kirjasto, jossa kirjastonhoitaja on paikalla arkipäivisin aukioloaikoina. Viikonloppuisin, sekä aukioloaikojen ulkopuolella kirjasto toimii omatoimikirjastona, jolloin asiakkaat pääsevät lukemaan ja lainaamaan aineistoja omalla kirjastokortilla ja tunnuksellaan.

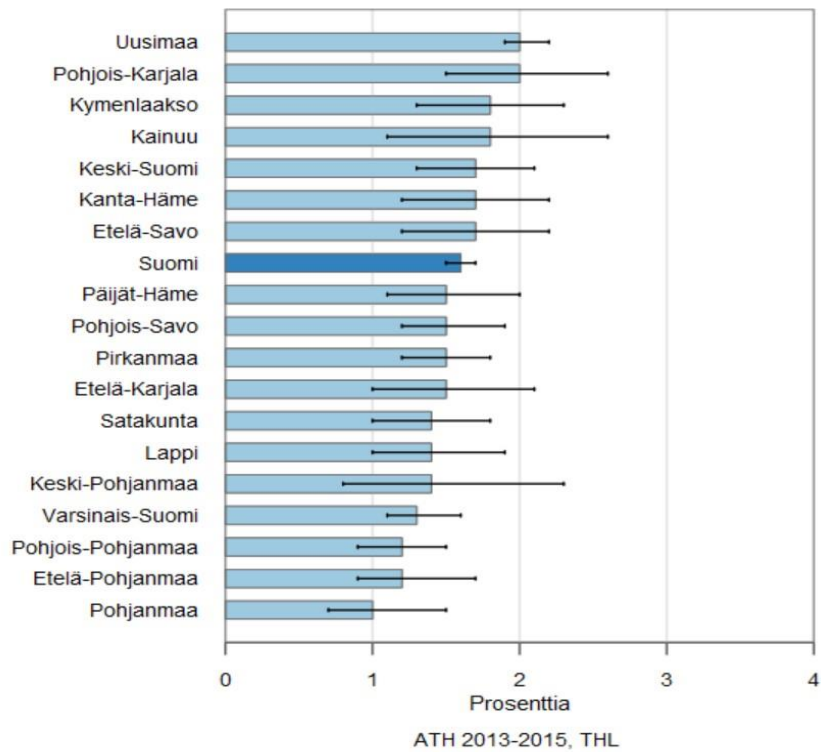
Kirjastotoimen perustehtävänä on edistää kuntalaisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistyksen, kirjallisuuden ja kulttuurin harrastamiseen. Toiminnan mittareina käytetään vuosilainauksen ja kirjaston käyttäjien määrää sekä hankintojen, tapahtumien kokonaismäärää.

KIRJASTON KÄYTTÄJÄT	Humppila, 2020Humppila, 2021	
Lainaaajia	1 438	1 405
Fyysiset käynnit	11 836	11 005
Celian asiakkaat	1	9
Verkkokäynnit	12 838	10 008

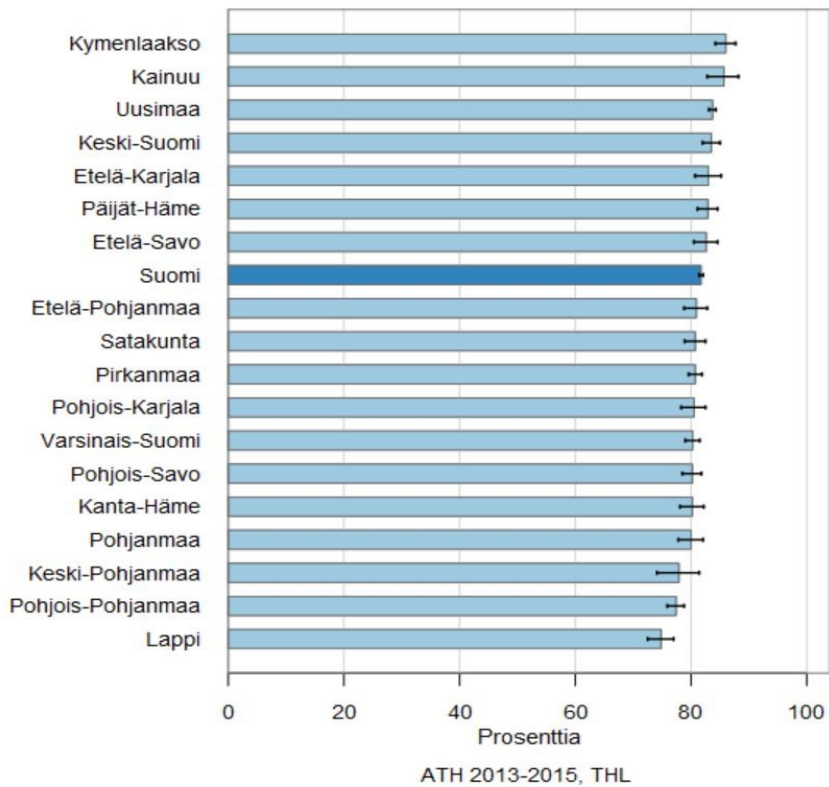
Yllä olevasta kuvasta käy ilmi, että vuoden 2020 fyysiset kävijämäärät ovat vähentyneet reilusti verrattuna vuoteen 2021, mutta tähän on syynä pandemia, joka vallitsi ympäri maailmaa. Lainajamäärät ovat kuitenkin säilyneet lähes samana, ja verkkokäyntejä on ollut selkeästi enemmän vuonna 2020 kuin vuonna 2021.

Kulttuuripalveluilla on tärkeä rooli kunnassa. Se on osa sivistyksen, elinikäisen oppimisen ja kansalaisvalmiuksien edistämistä. Se lisää osallisuutta, kunnan vetovoimaa ja asuinympäristön viihtyisyyttä. Kulttuuripalvelut tarjoavat edellytyksiä monipuolisen kulttuuritoiminnan tarjoamiselle ja kannustavat erilaisia yhdistyksiä osallistumaan kulttuurin tuottamiseen kaikenikäisille kuntalaisille.

Kulttuuripalveluiden käyttö 1-3krt/kk % maakunnittain

Riittävästi kulttuuripalveluja % maakunnittain

8. MIELENTERVEYS JA PÄIHDE

Humppilan kunnan mielenterveys- ja päihdetyötä tehdään yhdessä Forssan seutukunnan kanssa. Ennen maakuntaudistusta päihde- ja mielenterveystyö kuului Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymälle. 1.1.2023 työ siirtyi OmaHämeen hyvinvointialueelle, sekä kunnille. Humppilan kunnan päihdetyötä ohjaa EHKÄPÄ- Forssan seudun ehkäisevän päihdetyön suunnitelma (v. 2019-2021). Kunnat toimivat yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa ja hyvinvointikoordinaattori toimii ehkäisevän päihdetyön seudullisessa työryhmässä yhdyshenkilönä.

Alla olevassa indikaattorissa poliisin tietoon tulleet huumausainerikokset näyttävät olleen laskussa Humppilassa. Poliisin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset, sekä päihtyneiden säilöönnotot ovat pysyneet jotakuinkin samana viimeiset kolme vuotta.

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2020	2021	2022
Poliisin tietoon tulleet kaikki huumausainerikokset / 1 000 asukasta info ind. 3093	Humppila	yhteensä	7,8	5,5	2,8
Poliisin tietoon tulleet rattijuopumustapaukset / 1 000 asukasta info ind. 3089			6,4	4,6	5,6
Päihtyneiden säilöönnotot / 1 000 asukasta info ind. 3094			3,2	2,3	3,2

Kuva Sotkanet.fi

Seuraava indikaattori ilmaisee vuoden aikana depressiolääkkeistä korvausta saaneiden 25-64-vuotiaiden osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä. Väestösuhteutuksessa on käytetty Kelan vakuutettua väestöä.

Alue	Sukupuoli	2020	2021	2022
Humppila	yhteensä	7,4	8,2	8,4

Kuva: Sotkanet.fi

Seuraava indikaattori ilmaisee mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden (F10-F69 sekä F80-F99) vuoksi työ- ja/tai kansaneläkejärjestelmästä työkyvyttömyyseläkettä saaneiden osuuden prosentteina 18-34-vuotiaasta väestöstä tilastovuoden lopussa. Työkyvyttömyyseläkkeet käsittävät toistaiseksi myönnettyt eläkkeet ja määräaikaisten kuntoutustuet.

Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2020	2021	2022
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden (tietyt diagnoosit) vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 18 - 34-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä info ind. 4837	Koko maa	yhteensä	1,2	1,2	1,1
	Humppila		2,0	2,8	1,8
	Hyrnsalmi		3,4	2,3	2,3
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat, % 16 - 64-vuotiaista info ind. 3218	Koko maa		3,0	3,0	2,9
	Humppila		3,2	3,3	3,1
	Hyrnsalmi		7,6	6,9	7,0

Kuva: Sotkanet.fi

Indikaattori kuvailee myös mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden (F00-F99) vuoksi työ- ja/tai kansaneläkejärjestelmästä työkyvyttömyyseläkettä saaneiden osuuden prosentteina 16-64-vuotiaasta väestöstä tilastovuoden lopussa. Työkyvyttömyyseläkkeet käsittävät toistaiseksi myönnetty eläkkeet ja määräaikaiset kuntoutustuet.

9. TYÖTTÖMYYS

Humppilassa vuosina 2020-2022 työttömyysprosentti on pysynyt jokseenkin samana ollen reilun 9-11%. Työttömien määrä oli vuodentakaista pienempi muissa Kanta-Hämeen kunnissa, paitsi Riihimäellä, Jokioisilla ja Forssassa. Eniten laskua oli Lopella ja Ypäjällä.

Huhtikuun työttömien määrä laski Hämeenlinnaa ja Humppilaa lukuunottamatta. Työttömistä kokoaikaisesti lomautettujen määrä oli vuodentakaista korkeammalla Hämeenlinnassa, Jokioisilla, Hattulassa ja Tammelassa. Koko maakunnan tasolla lomautettuja oli 466 henkilöä eli 71 henkilöä enemmän kuin vuosi sitten. (temtyöllisyyskatsaus.fi)

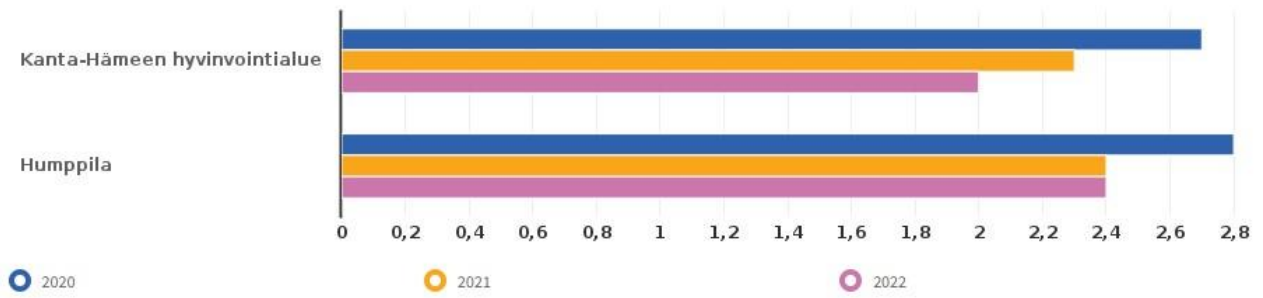
Työttömät, % työvoimasta.

		2020	2021	2022
Koko maa	yhteensä	13,0	11,4	9,5
Akaa		10,9	9,6	8,0
Alajärvi		10,5	7,9	6,6
Humppila		11,3	11,4	9,9
Hyrnsalmi		13,1	11,8	11,4
Hyvinkää		12,4	11,5	9,8
Hämeenkyrö		11,1	9,0	7,6

Kuva Sotkanet.fi.

Vuoden 2023 julkaistussa Hämeen työllisyyskatsauksessa kerrotaan, että vuonna 2022 toukokuussa Humppilassa oli 89 työtöntä työnhakijaa ja vastaava luku oli vuoden 2023 toukokuussa 79 työtöntä työnhakijaa. Työttömistä työntekijöistä lomautettuna oli 10 henkilöä. Työttömien työnhakijoiden

osuus työvoimasta oli 8.4%. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä.

Kuva. Sotkanet.fi

HYVINVOINTISUUNNITELMA

Hyvinvointisuunnitelma on osa laajempaa hyvinvointikertomusta. Suunnitelman tarkoituksena on tuoda esille kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen keinoja pohjautuen edellisen kauden tuloksiin. Tavoitteena on keskittyä ennaltaehkäiseviin toimintamalleihin, sekä havaittavissa oleviin epäkohtiin. Tätä hyvinvointisuunnitelmaa on tehty yhdessä kunnan HYTE- työryhmän kanssa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä kunnalla ohjaa Humppilan kunnan strategia sekä Oma Hämeen hyvinvointialueen strategiset painopisteet ja arvot. Lisäksi erilaiset tuotetut ohjelmat ja suunnitelmat, jotka ovat esitelty raportin lopussa. Humppilan kunnan strategiset painopisteet ovat yritysmuutoskyky, asukaslähtöisyys, lapsiystävällisyys, positiivisuus ja rohkeus, sekä luonnonläheisyys. Pyrimme toteuttamaan näitä arvoja muun muassa seuraavilla toimenpiteillä.

1. HYVINVOINTITYÖ JA HYVINVOINTIJOHTAMINEN - TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN OSAKSI KUNNAN LAAJA-ALAISTA TOIMINTAA

Tavoite:

Tavoitteena on saada hyvinvointityön rakenteet osaksi kunnan hallintoa ja johtamista. Tavoitteena on myös tehdä hyvinvointityötä näkyväksi ja saavutettavaksi kunnan työntekijöille ja asukkaille. Hyvinvointijohtamisen yksi tavoite on vaikuttaa HYTE- kertoimen prosessi- ja tulosindikaattorien kasvuun ottaen huomioon kaiken ikäiset kuntalaiset.

TAVOITE	TOIMENPIDE	MITTARIT	VASTUU
Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen osana kunnan sujuvaa päätöksentekoa	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vuosikellon laatiminen	laadittu vuosikello	hyte-ryhmä luottamushenkilöt toimialat
Hyvinvointiraportin laatiminen hyvinvointia ja terveyttä edistävien toimintojen toteutumisesta	Hyvinvointiraportin laatiminen	laadittu hyvinvointiraportti	hyte-ryhmä luottamushenkilöt toimialat
Laajan hyvinvointikertomus osana hyvinvointisuunnitelmaa 2026-2029	Laajan hyvinvointikertomuksen valmistelu	valmis laaja hyvinvointikertomus	hyte-ryhmä

Laaja-alainen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen työ kunnassa	HYTE-ryhmän säännölliset tapaamiset	toteutuneet tapaamiset	hyte-ryhmä
HYTE-kertoimien parantaminen	HYTE-kertoimen prosessi- ja tulosindikaattoreiden nykytilan arviointi, sekä suunnitelman laatiminen toimenpiteistä	valmis suunnitelma	hyte-ryhmä toimialat
Tiedolla johtaminen osaksi arjen työtä terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä	TEAvisarin indikaattoreiden huomioiminen ja indikaattorien raportointi TEAvisariin	toteutunut raportointi	toimialat
Sujuvan ja avoimen vuorovaikutuskulttuurin kehittäminen osana työhyvinvointia	työhyvinvointikysely työhyvinvointisuunnitelma	toteutettu työhyvinvointikysely laadittu työhyvinvointisuunnitelma	hyte-ryhmä toimialat
Kunnan strategioiden ja suunnitelmien päivittäminen huomioiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen	olemassa olevien suunnitelmien päivittäminen	päivitetyt suunnitelmat	hyte-ryhmä toimialat luottamushenkilöt
EVA-ennakkovaikutusten arviointi osaksi päätöksentekoa	EVA-ennakkovaikutusten arvioinnin suunnitelma ja käyttöönotto	Laadittu suunnitelma EVA-ennakkovaikutusten arviointi käytössä	hyte-ryhmä toimialat luottamushenkilöt
Unicef lapsiystävällinen kunta- mallin työn aloittaminen	mallin omat toimenpiteet ja toteutukset		LYK-koordinaattori LYK-ryhmä

2. OSALLISUUS, TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUS - KUNTALAISTEN OSALLISUUDEN, YHTEISÖLLISYYDEN JA TASA-ARVON EDISTÄMINEN

Tavoite:

Osallisuus on yksi terveyttä edistävä tekijä ja terveyden ja tasa-arvon edellytys. Osallisuuden edistäminen on huomioitava monipuolisesti niin käytännöissä ja kulttuurissa, kuin kaikissa kunnan rakenteissa ja strategiatasollakin. Osallisuus muodostuu tunteesta, kun ihminen kokee kuuluvansa johonkin ja kokee yhdenvertaisuutta kanssaihminen kesken. Osallisuus voi ilmentyä luottamuksena, yhdenvertaisuutena, arvostuksena ja mahdollisuutena vaikuttaa omassa yhteisössään. Kunnan tavoitteena on kuntalaisten osallisuuden, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kokemusten lisääminen seuraavin keinoin.

TAVOITE	TOIMENPIDE	MITTARI	VASTUU
Osallisuussuunnitelma ohjaamassa kunnan osallisuustyötä	Osallisuussuunnitelman laatiminen käyttäen apuna THL:n osallisuusindikaattorikyselyä.	toteutettu osallisuusindikaattorikysely valmis suunnitelma	hyte-ryhmä toimialat
Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman päivittäminen osana terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä	Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman päivittäminen	päivitetty suunnitelma	hyte-ryhmä
Kuntalaisten osallisuuden lisääminen osallistavan budjetoinnin kautta	Osallistavan budjetoinnin toteuttaminen vuosittain	toteutettu osallistava budjetointi	hyte-koordinaattori
Kuntalaisten kuuleminen osana kunnan kehittämistä ja päätöksentekoa	Kuntalaiskyselyiden ja -raatien toteuttaminen suunnitelmallisesti	laadittu suunnitelma toteutetut kyselyt ja raadit	hyte-koordinaattori toimialat luottamushenkilöt
Yhteisöllisten tapahtumien järjestäminen huomioiden kaiken ikäiset kuntalaiset	Monipuolisesta kulttuuri- ja liikuntatarjonnasta huolehtiminen	toteutetut tapahtumat kuntalaisten osallistumisen aktiivisuus	kirjasto- ja kulttuuritoimi nuorisotoimi liikuntatoimi

Aktiivinen viestintä kunnan nettisivuilla ja somekanavilla	Kunnan nettisivujen päivittäminen ja somekanavien ylläpito säännöllisesti	julkaisujen määrä	toimialat
Yhteistyön tiivistäminen kunnan, yritysten, järjestöjen ja yhdistysten välillä	Aktiivinen ja säännöllinen yhteydenpito järjestöihin ja yrittäjiin	yhdistysillat yrittäjien aamukahvit	kulttuuritoimi yleishallinto tekninen toimi järjestöt yrittäjät
Nuorisovaltuustotoiminnan kehittäminen ja nuorten osallisuuden lisääminen	säännölliset nuorisovaltuuston kokoukset ja nuorten osallistuminen lautakunta- ja valtuustotyöhön	kokousten määrä osallistuminen lautakuntien ja valtuuston kokouksiin	nuorisotoimi lautakunnat valtuusto
Uusien kuntalaisten tervehtiminen	Tervetuloa Humppilaan-paketin suunnittelu ja kokoaminen	valmis paketti	hyte-koordinaattori
Kulttuurihyvinvoinnin lisääminen	kulttuurikasvatussuunnitelman päivittäminen	päivitetty suunnitelma	kulttuuritoimi

3. KUNTALAISTEN TERVEELLINEN JA TURVALLINEN ARKI – VIIHTYISÄN ELINYMPÄRISTÖN YLLÄMINEN HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN LISÄÄMISEKSI

Tavoite:

Kunnan perustehtävänä on huolehtia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä kuten myös kuntalaisten turvallisen arjen sujuvuudesta. Tämä työ koskee kaikkia kunnan toimialoja ja tämän vuoksi vuonna 2023 on toimeenpantu poikkihallinnollinen HYTE- työryhmä. HYTE- työryhmän tavoitteena on huolehtia osaltaan siitä, että kuntalaisille järjestetään sujuvat palvelut kaikille ikäryhmille, kuntalaisten hyvinvoinnista välitetään ja sitä tuetaan. Kuntalaisille välitetään tietoa hyvinvoinnin ja terveyden omaehtoisesta edistämisestä ja annetaan mahdollisuus osallistua hyvinvointia ja terveyttä edistäviin toimintoihin ja niitä koskeviin suunnitelmiin.

TAVOITE	TOIMENPIDE	MITTARI	VASTUU
Viihtyisä ja terveyttä edistävä ympäristö	Huolehditaan teiden ja muun ympäristön kunnossapidosta ja	kunnossapidon riittävä resurssointi	tekninen toimi luottamushenkilöt

	taataan turvallinen ja sujuva liikkuminen kaikenikäisille kuntalaisille	kuntalaiskysely	valtuusto
Julkisista liikenneyhteyksistä huolehtiminen	Aktiivinen osallistuminen julkisen liikenteen kehittämiseen Kunnan palveluliikenteestä huolehtiminen	toimiva ja päivitetty palveluliikennesopimus	yleishallinto
Aktiivinen liikenneturvallisuu-työ	Säännöllisen liikenneturvallisuu-työryhmän tapaamiset	toteutuneet tapaamiset	toimialat järjestöt poliisi Ely-keskus vanhusneuvosto
Esteettömyydestä huolehtiminen kunnan tiloissa	Esteettömyyssuunnitelman laatiminen	valmis esteettömyyssuunnitelma	hyte-koordinaattori hyte-ryhmä tekninen toimi
Kunnan kiinteistöjen ja liikuntapaikkojen suunnitelmallinen hoito	laaditaan kunnossapitosuunnitelma	valmis kunnossapitosuunnitelma	tekninen toimi liikuntatoimi
Liikuntapalveluiden ja liikuntaneuvonnan kehittäminen	liikuntastrategian laatiminen	valmis liikuntastrategia	liikuntatoimi hyte-koordinaattori
Ikäihmisten aktiivisesta arjesta huolehtiminen	laaditaan ikäihmistenohjelma	valmis ohjelma	hyte-koordinaattori liikuntatoimi kirjasto- ja kulttuuritoimi vanhusneuvosto
Ehkäisevä päihdetyö	Forssan seudun ehkäisevän päihdetyön verkoston suunnitelman toteuttaminen	EHKÄPÄ-suunnitelman mittarit	Forssan seudun ehkäisevän päihdetyön verkosto hyte-koordinaattori nuorisotoimi

4. TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN ON KOKONAISUUS - HYVINVOITIKERTOMUKSEEN JA HYVINVOINTISUUNNITELMANA LIITTYVÄT MUUT OHJELMAT JA SUUNNITELMAT

- Humppilan kunnan strategia vuosille 2023 – 2026
- Humppilan kunnan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma
- Humppilan varhaiskasvatus ja esiopetussuunnitelma
- Kirkonkulman yhteiskoulun lukuvuosisuunnitelma
- Kulttuurikasvatussuunnitelma
- Forssan seudun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- Forssan seudun ehkäisevän päihdetyön suunnitelma
- Humppilan kunnan päihdeohjelma
- Kanta-Hämeen kuntien, Hämeen liiton ja Kanta-Hämeen hyvinvointialueen puitesopimus yhteistyörakenteiden ja toimintatapojen periaatteiksi
- Kanta-Hämeen alueellinen hyvinvointikertomus- ja suunnitelma
- Kanta-Hämeen alueellinen hyvinvointiraportti
- Kanta-Hämeen hyvinvointialueen neuvolasuunnitelma
- Forssan seudun suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palveluiden järjestämiseksi ja kehittämiseksi
- Päihde ja riippuvuushoidon palvelupolku

Julkiset asiakirjat on koottu kunnan terveyden ja hyvinvoinnin [www-sivuille](http://www.sivuille).

Lähteet

Terveyden ja – hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti30/2021. www.thl.fi

- www.valtioneuvosto.fi
https://valtioneuvosto.fi/documents/10623/307649/kuntatuottavuus_hyvinvointikertomus.pdf/5b11837d-f349-4598-9c71-f1ab85e62796/kuntatuottavuus_hyvinvointikertomus.pdf.pdf. Luettu 7.2.2023

Väkiluku:

- <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2021&active1=103>.

Huoltosuhte:

- https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html.

Väestöllinen huoltoennuste:

- https://pxweb2.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vaenn/statfin_vaenn_pxt_139h.px/table/tableViewLayout1/

Koulutustasomittain:

- <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/kaavio?indicator=szYKAgA=®ion=C7Q2CwYA&year=sy5ztY1BAA=&gender=t&t=bar>

Työttömyysaste:

- <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=szYKBAA=®ion=C7Q2CwYA&year=sy5zAgA=&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.1&buildTimestamp=202211091024>

Sotkanet.fi:

- <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/metadata/indicators/243>

Työllisyyskatsaus:

- <https://www.temtyollisyyskatsaus.fi/graph/tkat/tkat.aspx?ssid=23031313412190&ely=15&lang=FI&top=1&sub=12#>

Humppilan taloussuunnitelma:

<https://www.humppila.fi/client/humppila/userfiles/talousarvio2019.pdf>.

Lasten ja nuorten terveys ja hyvinvointi:

- https://public.tableau.com/app/profile/eetu.ervasti/viz/LastenjanuortenterveysjahyvinvointiBETA/Navigointisivu_1#1

Elinvoimaindikaattori:

- <https://www.kuntaliitto.fi/kuntaliitto/tietotuotteet-ja-palvelut/analyysit-ja-tietoaineistot/elinvoimaindikaattori>
- **lökkäät:**
https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/Kuntien_avainluvut/Kuntien_avainluvut_2019/kuntien_avainluvut_2019_viimeisin.px/table/tableViewLayout1/

Finsote:

- <https://www.terveytemme.fi/finsote/2020/index.html>
- <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/finsote-tutkimus>
- (https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/Kuntien_avainluvut/Kuntien_avainluvut_2019/kuntien_avainluvut_2019_viimeisin.px/table/tableViewLayout1/)
- https://www.temtyollisyyskatsaus.fi/Textbase/Tkat-15/Pdf/Tkat_fi.pdf

Terveys.fi. Ath- tilastokuviot:

- <https://www.oph.fi/fi/move>
- <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/finsote-tutkimus>
- <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/kunnan-hyvinvointikertomus>

Hyvinvointiraportti omahäme 2022:

- <https://omahame.fi/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen>

Humppilan perusopetuksen lukuvuosisuunnitelma:

- <https://www.humppila.fi/client/humppila/userfiles/lukuvuosisuunnitelma-lv-22-23-1-9lk.pdf>

Edellinen ja uusi varhaiskasvatussuunnitelma 2022:

- www.stm.fi. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuuri. 11/2021. Minna Lohtander, Heli Hätönen, Juha Katainen, Tornbjörn Lundkvist, Timo Siira ja AnneMarie Hovi